

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

<p>A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven. Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: <i>Benn a lapban</i> egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; <i>a borítékon</i> egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 krajcár.</p>	<p>Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Bartha Béla dr. jogtanárhoz (Nagy-Csapó-utca 396.) intézendők.</p>
---	---	---

A magyar református lelkész sociális helyzete.

III.

Kétségtelen, hogy mint általában minden honpolgárnak, úgy a református lelképásztornak a sociális helyzete is sok különféle és változatos, részben materiális, részben pedig csak formális de azért mindig komolyan figyelembe veendő olyan ténykedésekkel függ össze, melyek általános szempontból többször el sem bírálhatók, hanem specialiter a lelképásztor hivatalos állása s állásának különös jellege szerint mérlegelendők. Már pedig, ha erre a nézpontra helyezkedünk, felette nehéz azokat a kereteket megállapítanunk, melyeken belől az ő jogainak, vagy kötelességeinek érvényesülnie kell, de amelyekben túl ugyanezeknek elkalandozniok nem szabad. Mert, — hogy egy példát hozzak fel —: a gazdálkodás magában véve igen-igen tisztességes foglalkozás s lealázó senkire nézve nem lehet; de már a lelképásztorral szemben kérdésbe tehető, ha vajjon nem az volna-e a helyesebb s mint Tóth Ferenc mondja: „auctoritásához illendőbb“, ha a lelkész magát attól távol tartva, tisztán hivatásának élhetne? Nevezett író ezt a kérdést úgy oldja meg, hogy az első keresztyén püspökök is gazdálkodtak, sőt kereskedtek is „kiknek hogy a kereskedés könnyebbségekre legyen, a vám nekik már Constantinus által elengedettetett“.

Ez azonban még csak egyetlenegy kérdés, de van ezeknek egész sorozata, melyekre minálunk felelet még eddig senki által nem adatott; vagy ha igen: a lelképásztorok sociális helyzetének a megkönnyítésére, az a felelet szabályzat alakjában és hivatalosan nem konstatáltatott. Pedig ha másért nem, *útmutatás okáért* tenünk kellett volna. Annnyival inkább pedig, mert a lelkész sociális helyzetét ezeknek a kérdéseknek

elbírálása roppant mértékben befolyásolja. „Az ő hivatalos életének az útja — mondja egy protestáns egyházi író — sokszor vezet *külsőségeken* át“ s ezek a külsőségek nem egyszer a legnehezebb társadalmi problémák külsőit rejtik magokban. A katolikus egyház ezzel régen tisztában van, s a katolikus lelkészjelöltek ott a seminariumokban nemcsak a hivatalos agendával ismerkednek meg; vagyis nemcsak azokkal a formulárral, melyekhez a templomban az oltár körül alkalmazkodniok kell, hanem azokkal a külsőségekkel is, melyek a társadalmi együttélésben rendre felmerülnek s nem egyszer finom érzéket, sok tapasztalatot igényelnek.

Természetesen a reformációnak sokkal mélyebbre ható kérdésekkel volt dolga, sem mint ezekre is mindjárt az első időkben részletesen kiterjeszkedhetett volna. Azért maradt fent nálunk ezekre nézve a legszélesebb értelemben vett individuálismus joga. De mindamellett is adataink vannak rá, hogy *Luther* p. o. a kérdéssel foglalkozott. *Kálvin* hasonlóképpen. Később egyes hírneves theológusok, tevékeny lelkészek, tiszteletreméltó tudósok. . . de nem nálunk Magyarországon. . . hanem a protestáns külföldön. Ott van p. o. „a belmissioellenes“ *Lóhe* „a cura postaralis nagy mestere“ ki a lelképásztori hivatalos és socialis kötelességekről egész katekhizmust irt össze és adott ki, melynek szabványaiiban még az afféle kicsinységeknek látszó kérdésekre is utasítást találunk, hogy milyen legyen a lelképásztor ruházata, háztartása sőt a lelkészné magaviselete is? Aztán az újabb időkben felemlíthetem *Hans Allihn*-t leubingeni superintendest, ki 1894-ben „Ausserlichkeiten im Gottesdienst und bei den Amtshandlungen der ev. Geistlichen“ című leveleiben szintén ezekkel a külsőségekkel foglalkozik. Nálunk komolyan csak az egy Tóth Ferenc jöhet

szóba; de egy az, hogy ez az érdemes férfiú sok kérdésre adós maradt a felelettel, más, hogy nézeteit az idők túlszárnyalták. Az pedig, amit a theol. tanszékek adhatnak szerfelett kevés. Forrásaink nincsenek s a szolgálati pragmatika járatlan mezein csak bukdácsolunk.

Persze! én a magam részéről a ködvagdalásoknak barátja nem vagyok s minden aprólékos, szörszálhasogató sociális kérdésre súlyt teljességgel nem fektetek. Mert ha ezen a nyomon haladnánk, akkor mihamarább eljutnánk oda, hogy p. o. a színházba a lelkész családja ne menjen (szegény! így se valami sokszor jár!). . . Mert mint egyik hazai, túlzásra hajlandó népies egyházi lapocská egy alemann kalandárium-csináló bölesessége után a minap írta: „azok a színházak az ördögnek a műhelyei“ (szórol szóra benne van egy 1882-ik évi baseli kis naptárban, a hol a szerző olvasóinak a bécsi Ring-színház leégését tudtára adja s örvend; miért? „Weil sie die Anstalten des Teufels sind“!); vagy hogy a papkisasszonyok ne táncoljanak, holott ezeket a szegény lányokat e tekintetben, a mint tudjuk, régésrégén még Luther is pártfogásba vette s *Kálvintól eltérőleg* a régi magyar nemzeti zsinatok szintén szabad akaratjokra hagyták.

Bizonyos kérdések és helyzetek azonban csakugyan vannak, a melyek éppen a lelkész sociális érdekéből elvégre is tisztázandók. S szabad legyen nekem ezek közül néhányra rámutatnom.

A *cimekről* nem szólok, mert eszembe jut az a tiszántúli régi superintendentiális végzés, mely a kerülethez beadott s címet — Nagytiszteletű címet — és fizetésjavítást kérő memorandumra hozatott s hangzik vala ekképpen: „a mi a fizetés dolgát érdeklí, hát azt feljebb nem emeljük; hanem maga-magát úgy címeztesse a mint szereti“. Ha az erdélyi nagyságos fejedelmek elszegényedett utódai méltóságosakká lehetnek, miért ne követhetnénk példájokat mi is (!?), hiszen rég idő óta úgy is már az ekklezsiával jár együtt az a cím, nem az emberrel. . . Hanem az tagadhatatlan, hogy van hivatalos ruházatunk. Ilyennek tartom a palástot. Mennyiben igazolható ez a viselet történelmileg s van-e, lehet-e annak valami mélyebben fekvő jelentősége, azt most nem fejtegetem. Különben is egyszer már éppen e lapok hasábjain ebbeli nézetemet körvonaloztam. De ha már megvan ez az uniformis, hiba, hogy annak használata szigoruan körülírva nincs! A minap olvastam egy erős támadásról, mert hogy valami jámbor német kollega új harangokat szállíttatván egyházába a „talárt“ ünnepélyesen felkötötte s a harangokat a vasuti pályaháznál úgy vette át. Ha emlékezetem nem csal, évekkal ezelőtt ilyes valami, vagy chez hasonló nálunk is történt már!?

Egy-egy traktualis közgyűlés; vagy egy-egy temetés a hol A. lelkész finom selyem palástban, B. csak egyszerű fakóban C. pláne profán polgári habitusban jelenik meg — mennyi beszédre, kritikára, jó- és rosszakaratu megjegyzésre szolgál alkalmúl! Én e tárgynál tovább vesztegelni nem kívánok; az uniformisnak, most mellette se, ellene se szólok; de azt mindenesetre szükségesnek látnám, hogy a hivatalos ruha viselete sociális tekinteteből szabályoztassék.

Aztán hányszor megtörténik az, hogy a magyar református lelkész helyzete, más felekezetek politikája mondjuk: előzékenysége, udvariassága folytán kérdésessé, válik, sőt két malomkö közé kerül!? Ime erre is egy tanuságos példa; magamon történt; senki rossz néven nem veheti. A múlt esztendőben a nagyváradi latin szertartású katolikus püspök bérmá-útján, talán Debre-

cent is érintette s előtte a debreceni ev. ref. lelkészkar tisztelegni megjelent. Alaki szempontból nincs ellene semmi kifogásom; bár annyi bizonyos, hogy engemet máig is bánt az, hogy én a mi tiszteletre méltó s hazafias lelkületéről jól ismert agg püspökünkkel azt megelőzőleg már 3 olyan egvházközségben voltam szerencsés megjelenni, a hol katolikus parókha mindenütt van, az egyik helyen pláne feles számmal (azóta már a 4-ik helyen is!) de a katolikus tisztársak tisztelgése minden helyen elmaradt; el Ujvároson éppen úgy, mint Nagyváradon meg. . . a debreceni tisztelgés után. . . Szatmáron stb. Holott talán abban is van valami kis külömbség, hogy ami püspökünk 2 helyen templomot, jegyezzük meg jól *keresztvény templomot* avatott fel; míg a katolikus püspök bérmálni járt; (legalább ezen a mi vidékünkön igen!) tehát olyan pápista-szentség kiszolgáltatása végett, mely ellen a többek között Kálvin János Intitútiójában „Sacramenta non esse quinque reliqua, quae pro sacramentis habitus vulgo habita sunt“ cím alatt lelkének egész tűzéval, tudásának minden fegyvereivel sikra szállott. Am ezt a históriát nem azért hoztam fel, hanem megvilágítására annak, hogy az efféle dolgok útmutatás hiányában sokszor milyen nehéz sociális probléma clé állítják a szegény református lelkészt, . . s állítottak engemet is!

Mi hozzánk Egerből jött a püspök. . . volt nagy parádé olyan, hogy a költségeiből legalább 500 szegény gyermeket tudtam volna felruházni. . . s az én katolikus kollegám hivatalos levélben előre kérdést intézett hozzám, hogy „ő méltósága előtt milyen sorrendben akarok tisztelegni“? Ezt megelőzőleg azonban történt már valami, ami magyarul szólva, az orromban volt s rendkívül bántott. A millenárius istenitisztelet napja előtt ugyanis az én katolikus kollegámmal kontaktusba lépén, én mindenáron azon voltam, hogy tekintve a nap nagy jelentőségét, így rendezzük az istenitiszteletet, hogy reggel 8 órakor lelkészek vezetése alatt jöjjenek a katolikus atyafiak ami templomunkba s azután 10 órakor megyünk, mi az ő templomunkba. Az én tisztársam himezett-hámozott; míg végre kereken kirukkolt, hogy *ő neki hivatalos papi minőségében a mi templomunkban megjelennie nem szabad!* Nohát én sem jelentem meg az ő bérmáló püspöke előtt s a lelkiismeretem maig is azt mondja: „Okosan cselekedtél“!

Azonban a *socialis hatás* még csak ezután következett! Eljárásom szóbeszéd tárgyává lett s vóltak, a kik el is ítélték; de én, Istennek legyen hála! olyan súlylyal tudtam a Brennus kardját a serpenyőbe dobni, hogy a kritika csakhamar elnémult, sőt a katolikus kollegávali addigi viszonyom is érintetlenül maradt s mint hozzám ez a férfiú később írta: „meg tudta érteni az én felfogásomat!“

Hány lelkésztársam juthat hasonló helyzetbe? Vagy nem megtörténhetett-e már akárhányszor s fog történni a jövőben is, hogy p. o. valamely zsinagóga felszentelési ünnepélyére hívatunk meg. Mit tegyünk? Utmutatónk nincs; sokszor időnk, alkalmunk se, hogy másokkal a dolgot letárgyaljuk s vagy elmegyünk, vagy nem megyünk; de annyi bizonyos, hogy eljárásunk socialis helyzetünket mind a két esetben szerfelett közelről érinti; mert nemcsak híveink lesik kíváncsian elhatározásunkat, hanem a társadalom is ilyen külsőségek után alkotja meg felőlünk legtöbbször a maga véleményét. A katolikus lelkész ebbe a dilemmába soha sem kerül; öneki van mihez

támaszkodni s ha otthon marad, a közvélemény akkor sem ítéli el.

Hát az a vörös ördög, az ugynevezett socialismus gonosz szelleme hányszor vonszolja fel a szegény reformálus lelkészt mint valóságos martyrt a kétségbeesés tarpéjusi sziklájára? Emlékezem, világosan hogy *Bébel* a németországi nemzetközi socialisták egyik hírhedt vezére pár esztendővel ezelőtt a birodalmi gyűlésen az állami rend törvényes őreinek azt vágta a szeme közé: „nem önök tisztelt miniszter urak s nem az önök által alkotott törvények állanak útjában a mi eszméinknek; hanem az a fekete ruhás sereg (lelkészek), a mely a nép lelke felett még mindig uralodik s a vallás és az erkölcsiség meséivel még mindig zsibbadásban tudja tartani az ébredező titán-i erőt.“ S talán volt is valamelyes igazsága . . . legalább annyiban, hogy a lelkészek legtöbbet tesznek a nép felvilágosítására. De éppen azért azon se csudálkozunk, hogy ezzel ma már a mi socialistáink is tisztában vannak s mihelyest valahol valamennyire szervezkedtek, a legelső lépésök rendszerént az, hogy nagy ostentatióval beállítanak a paplakra; ott kinyilvánítják, hogy „sem pap, sem egyház, sem vallás nem kell; vegye ezt az úr tudomásul; mi „*socilisták*“ vagyunk és nem fizetünk.“ S ilyen körülmények között vajjon van-e, lehet-e kinosabbhelyzete valakinek, mint a magára hagyott szegény *család*os lelkésznek!? Mert a baj az, hogy csakugyan magára van hagyva.

Ujabb időben ugyan püspökeink, espereseink egy-egy okos körlevelet ki-kibocsátanak; de hát mi, akik a tűzben benne vagyunk, mi tudjuk azt csak igazán, hogy ezek a körlevelek egyfelől el is késtek, másfelől nem annyira a bajon segítenek, mint inkább csak a lelkész figyelmét vonják fel. Pedig az már évek óta fel van vonva; lázban ég s ha csak most ébrednének, már eddig nagyon sok baj történt volna. Kérlek benneteket, ne tanácsosal, *actió*val jöjjetek segítségünkre s ne is pusztán ti érdemes és tisztelt seniorok; hanem jöjjetek mindnyájan ti világi nagyok, ti akik egyházak kormányán állotok, mert itt már nemesak a lelkész socialis helyzete vált tarthatatlanná, hanem maga a „szentek gyülekezete“ is fenyegetve van s ezzel az áramlattal szemben — melynek, mint a napi eseményekből tudhatjuk, még egy olyan kétségtelenül hatalmas és népszerű tényező sem tudott gátat vetni, mint a politikai 48-as párt, az a szegény lelkész tulajdonképpen csak annyi, mint egy szalmaszál a forrongó látatenger előtt.

Hogy milyen legyen az az actio, annak a megállapításá nem az én feladatom; ehhez különben is az összes tényezők bölesesége s odaadása szükséges. Én csak annyit mondok, hogy legyen gyors, legyen erélyes különösen azokon a helyeken, *hol a nép szegény és nagy tömegekben él együtt*. Mert tudvaló dolog az, hogy a szalmás és nádas viskók könnyebben és hamarabb fognak tüzet, mint a cserepes vagy éppen palatáblás úrilakok. Én már három esztendő óta küszködöm ezzel a pestissel s elmondhatom, hogy a diagnosissal meglehetősen tisztában vagyok. Megpróbáltam mindent; egy éven át ellene társadalmi lapot is adtam ki és szerkesztettem egy magam s annyira mentem is, hogy a fenevadat *egyelőre* lánera vertem, sőt némi tekintetben bizodalmat is megnyertem. De azt csak én tudom hogy milyen erőfeszítésbe került ez nekem s megtörtént velem is, hogy míg a Charibdist kerülgettem, bejutottam a Scilla forgatagába. Socialis helyzetem ismét az ellenkező oldalról lett

fenyegetve s míg a legjobbat akartam, egyszer csak arra ébredtem, hogy rövid látású rosszakaróim egyenesen socialis vezérnek kiáltottak ki s csak nagynehezen sikerült megértetnem, hogy ha ezt a mozgalmat befolyásolni kívánjuk, nekünk magunknak kell az élére állani s okosan irányítani. Ezt kétségen kívül lapomnak köszönhetem; de hát lapom egy év alatt az előfizetők hiánya miatt megbukott; ráfizettem s most a veszedelemmel szemközt ismét fegyver nélkül állok s ki tudja, melyik pillanatban vet lobbot ismét a lappangó parázs s lesz-e hatalmamban újlag elfojtani!?

De hiszen ez elvégre is csak az én dolgom; ám hanyadik lelkésztársam van csak abban a helyzetben is, mint én vagyok s hanyadik használhatja fel azokat a fegyvereket, amelyeket én használtam!?

Azért mondom tehát, hogy ne hagyjátok a lelkészt magára! Ez időszert siralmasabb helyzete nincs a társadalom egy osztályának se, mint ő neki. Hiszen más pályán, ha kötelességeit hiven teljesíti valaki, jövője felől nyugodt lehet s otthon családjá körében a további munkára új erőt vehet. Van rend, van hatalom, van törvény, mely háta megett áll s megvédi minden igazságtalan bántalom ellen. De a lelkész mai napság egész existenciájával együtt ott függ az ég és föld között mint a Mohamed koporsója. A rosszakarat és elveteműtség miuden dűrvaságainak absolute ki van szolgáltatva. Ötet rugdoshatják, keseríthetik, pellengérré állíthatják . . . hiszea ki merne a Mephistók ellen erélyvel fellépni, mikor attól kell félni, hogy felekezetenküliekké, socialistákká lesznek . . . s a világ ítélete szerint ekkor a felelősség súlya ismét csak a lelképásztor fejére hull vissza . . .!? Ez aztán socialis helyzet!!!

Én nem a magam érdekében, nem a magam viszonyaiból kifolyólag beszélek. Én már harmadik helyen lelkészkedem s jelenlegi gyülekezetemről nem szólva — dicsekedésem az, hogy elhagyott egyházaim hívei között ma is valóságos örömnép számba megy, ha véletlenül közöttök megjelennek. A ki kételkedik ám tessék utánna járni; könnyű dolog ez. De szólok, beszélek általános szempontból; mert úgy vélem: a haldoklók mellé orvost hívni az egészségeseknek a kötelességök. Azért mondom tehát, hogy siessetek segítségére annak a szorongatott lelképásztornak, mert helyzete nagyon komoly s igája socialis tekintethen ma már éppen nem gyönyörűsleges. Nekem ugyan meggyőződés az, hogy egyházunk éppen úgy mint a társadalom ezeket a socialis viharokat is szerencsésen túl fogja élni s azok lassan-lassan el fognak csendesedni. Ámde vannak kötelességeink azokkal szemben is, a kiket végzetők a viharok éppen *sodrába* dobott s ha rajtok nem segítünk, menthetetlenül elvesznek. Az élet, a tapasztalat, sok álmatlan éjszákaim, szívemésztő aggodalmaim jogosítanak fel e vészkiáltásra . . . félre ne értsetek!

Püspökladány, 1898. február.

Eröss Lajos.

A lelkészi jövedelem kiegészítése.

Hosszas várakozás után előttünk van a kultusz-miniszteri törvényjavaslat, „a lelkészi jövedelmek kiegészítéséről“.

Alig lehet ez időszert tárgy, mely protestáns egyházunk közönségét, e lapok olvasóit, inkább érdekelné, mint ez; így a t. szerkesztőség meg fogja engedni

hogy e javaslatra szerény nézetemet és ezek folytán való teendőinket előadjam.

Kétségkívül igen kis része, alamizna-fillér az annak, mit a törvényjavaslat a 48-iki törvényhozás által kimondottakból ad, azonban azt a kérdést miért nem vállthatta be a nemzet félszázad előtt tett ígérését? nem vitatom; nem vizsgálom azt sem, meg van-e a lehetőség ez ígérlet beváltására, sőt hogy egyházalkotmányi szempontból helyes lett volna-e az adott szó teljesítése; vizsgálom a törvényjavaslatot ez előzménytől eltekintve, állami szempontból és felekezeti érdekét tekintve.

Még oly politikai lapjaink* is, melyek úgy szem-szurástól olykor-olykor egy-egy cikket adnak ki, melyek prot. érdekekben lenni látszóknak, így írnak e törvényjavaslatról: „a nyomorral küzdő lelkészek nem ilyenek képzelték az állami járszolt“

Ha e lap írói nem, de e haza történetének ismerői bizonyosan tudják és ismerik a magyar protestantizmus történetét; így tudják, hogy az a magyar protestáns papság, a mely megteremtette a magyar sajtót, türe a nyomor minden fokát, de türe — türe tudta a gályarabságot is — nem érdemli ezt a gunyt, hogy „állami járszolt“-ra vágyónak nevezessék; fájdalom, az ily lapok írnak oly dolgokról, mikhez nem értenek, és az ily nyilatkozatokra nem lehet más mondani valóm mint az, hogy cikkíróknak nincs kellő érzékük annak felfogásához, minő nagy fontossága a magyar prot. lelkészi elem a magyar állami életben. Nem is csudálom, ha nincs; hiszen politikai lapjaink legnagyobb részben „üzleti dolgok!“, hol az a fő, hogy a részvények minél magasabb százalékot jövedelmezzenek és ugyanazon részvénytársulat ad ki kormánypárti, ellenzéki lapot talán klérikálist is — és lehető, hogy az is megtörténik hogy ugyan az a cikkíró ír mindenik lapba. (Meg is történik. Szerk.) Fő ebben az osztalék, a jövedelem!

Ily lapoktól protestáns érdekeink védelmét várni együgyűség és mindig jobban és jobban kell éreznünk égető szükségét annak, hogy a központban legyen egy érdekeinket képviselő politikai napi lap, mely nem a részvények emelését, de igazainkat tartja szembe előtt és Magyarország 3 $\frac{1}{2}$ millió lakosa korbácsot érdemelne, nem, — szégyenlenie kell, hogy ily lapja még ma sincs, — de igen, korbácsot érdemelne, ha ily lapot fentartani, ahhoz a legjobb munkaerőket megnyerni képes nem volna.

Tegyen szent fogadást, minden művelt protestáns ember, hogy csak ily lapot pártol — ügyünk nyerve van.

Nem „állami járszolt“-ra vágyakozott a két prot. lelkészség, de várta, hogy a jogokban való egyenlőség ideje el fog jönni és e kívánataról ezentúl sem fog lemondani.

De hagyjuk a jogosult kifakadást, térjünk tárgyunkra, vegyük a miniszteri törvényjavaslatot bíráló alá.

Állami szempontból tekintve azt, alapos kifogást kell ellene tennünk, a midőn ő exellenciája a kultuszminister 1 millió 577 ezer frtot tart szükségesnek a lelkészi fizetések kiegészítésére; ebből a g.-keleti oláh és szerb lelkészeknek 911 ezer frtot számít; így a segély nagyobb részét a magyar állam ellenségeinek akarja adni.

A javaslat e pontjának elbírálásánál tekintetbe kell vennünk, hogy az államfentartás költségeihez miből e másfélmillió frt kikerül, aránylag mily kevéssel járul

éppen az oláh népesség által lakott vidék. 100 millió frt egyenes állami adóból Erdély, mit elleneink Oláhországnak akarnak tartani, nem visel egészen 8 millió terhet, és a 8 millió legnagyobb részét, a legoláhabb területen, a szász és magyar kulturpontok viselik.

Minden* nemzetiségi vidék, így az oláh is deficites; a magyar faj nem csak fegyverrel és értelmiséggel hódítja meg ez országot, de egyszersmind gazdasági erejével is ez tartja fen.

Budapest az ország szíve, fővárosa, egy maga közel akkora adóterhet visel, mint az összes nemzetiségi vidékek: Erdély, Horvátország és a felső-magyarországi tótvidékek.

Erdélyben és Magyarországon 151,398 kat. holdat bírnak oláh közép- és nagybirtokosok, míg a Magyar királyságban a közép- és nagybirtokosok kezén levő föld 27 millió kat. holdat képvisel.

E kis statisztikai kitérés után látni való, hogy nem az oláh, de a magyar faj fogja érezni az oláh papság fizetés-kiegészítését; fizetni fogjuk azokat, kiktől a hála helyett ez ideig gyűlölséget nyertünk. Legyen! A magyar mindig nagylelkű nemzet volt, természeti sajátosságát ne tagadja meg, hanem legyen végre okos, kigyókat ne melengessen keblén, hanem szerezzen több befolyást, érvényesítsen nagyobb felügyeletet az oláh lelkészek és tanítók munkáinál, hogy e haza földén ne lehessen pap, ne lehessen tanító, sem kath., sem helv., sem ág. hitv. g.-keleti, szerb, vagy zsidó vallású, ki előtt ez a föld, egyedül ez a föld szent ne legyen, hol „élni, halni kell!“ Ha a magyar állam s annak kormánya magyar papokat nevel, ha azok oláh hitfelekezet lelkészei is, fizetésemelésüket nem sajnáljuk; de míg e kor elkövetkezik, annak adásánál nagy óvatosságot tartunk követendőnek, a mit az 1893. XXVI. t. e. 13. §. nem eléggé nyújt.

És ugyan, miként vannak rendezve az oláh lelkészségek; a mint egy kormánypárti napi lap igen helyesen írja: a pópa férjhez adta lányát egy fiatal pópához — kinek parochiája nincs, a fiatal pár letelepszik a falu túlsó szélén, az ekléziát megosztják két részre — így ma segélyezzen a magyar állam két papot.

Ép ily rendetlenség van a zsidóságnál; egyházilag teljesen szervezetlenek, úgy hogy valóban szégyenelnünk kell, hogy a magyar törvényhozás 400 frtos lelkészi fizetés kiegészítéséről tanácskozhatik, hogy cím adatik a javaslatban oly egyéneknek, kiknek semmi qualificatiojuk e szép címhez nincs és bosszantó, bántó ránk protestánsokra, hogy e 400 frt értékű emberekkel papjaink egy törvényjavaslatba egy kalap alá vétettek.

Mi soha nem riadtunk vissza, ha az államtörvény iskoláink, lelkésznevelő-intézeteink felett a legszigorúbb felügyeletet gyakorolta; óhajtjuk, — sőt kívánjuk, tegye ezt ezentúl is, gyakorolja aként, hogy egyetlen felekezet iskolájából se kerülhessen ki lelkészi címmel 400 frt fizetést érdemlő egyén, és ne kerülhessen ki onnan a haza ellensége.

Felekezetünk szempontjából bírálva a törvényjavaslatot, habár az, mint Eröss Lajos nt. úr, e lapokban egész helyesen írja „csak a családi nyomorúságon segít, csak annak veszi elejét, hogy a papi család tagjai télen szalmakalapban ne járjanak“ „és papjaink szociális tekintetben jövőre ne legyenek társadalmi nullák“ — állami, pénzügyi szempontot te-

* „Magyar Hirlap“ febr. 9. számában X. Y.

* Lásd, Román kérdés és a fajok harca“ Beksics Gusztávtól.

kintve — el kell fogadnunk; a magyar állam szegény; miniszteri, főispáni nyugdíjak nagy összeget elnyelnek, a szegény prot. pap az oka, „mért nem született belső titkos tanácsosnak“ — a pénzügyi szempont előtt meg kell hajolnunk; de nem mondhatunk le, és nem mondunk le azon hitünkről, hogy feljön hazánkban is a teljes vallásegynélőség éltető napja, és a nemzet törvényhozása nem csak előhozza, de életre támasztja azt az eszmét, melyet az 1844. orsz. gyűlés aug. 29-én tartott kerületi ülésén Borsod-megye híres követe e szavakkal tett le: „e tárgy jelen állapotában a jövőendő feltámadásig nyugalomba helyeztessék.“

Mi magyar protestánsok hiszünk e feltámadásban!

A törvényjavaslatban — a mi prot. felekezetünkre életkérdés — nem találunk semmit, a mi egyházunkat fenntartó egyháztagsaink helyzetén segítene; e javaslat szerint marad minden jelen nehéz, majdnem elviselhetlen állapotában, a javaslat 15. §-a arra, hogy t. i. kedvezőbb helyzet állhasson elő, kellő garanciát épen nem nyújt; mi azt vártuk, hogy az államkormány, melynek hí értesülése van arról a nagy áldozatról, melyet hitsorsosaink úgy a népnevelés, mint egyházuk fentartása — s majdnem mindenütt a nemzeti miszióból teljesítenek; a kormány tudja, látja azt, hogy érdekében ez áldozat terhei alatt összeroskadunk, megállapítja bizonyos százalékát az állami adónak, melynel magasabbal az egyház tagjait az autonomia sem terhelheti — és ezeket tekintetbe véve, ily számítás alapján rendeli el, illetőleg javasolja a törvényhozásnak a lelkészi fizetések kiegészítését.

A javaslat e hiánya ne kerülje el most képviselőink figyelmét — a törvényhozás hozza helyre e műlasztást.

És van sok egyházunk, hol a lelkészi állás *ideiglenesen* be lett szüntetve; be szüntetve azért van, mert egyházaink állami, törvényhatósági, ártéri adók terhe alatt nagyfokú szükségbe jöttek; megszünteték a lelkészi állást, hogy az egyházak a lelkészi fizetésből néhány év alatt terheiktől szabaduljanak, és újból fellélegzve a nyomor alól, állítsanak lelkészt abba a szerény parochiába, ki hirdesse onnan a keresztény vallás, a protestantizmus ígét és a magyar haza szeretetét!

A törvényjavaslat szerint, mi lesz ezen egyházakkal? Nem csak felekezeti, de hazai szempontból kérnünk, követelnünk kell, hogy az ottani lelkészi fizetés, — ha jelenleg lelkész nincs is, a törvényjavaslat értelmében kiegészíttessék s az egyház lelkészt válasszthasson.

Összeírtuk u. n. Jelentő-iveinkben a lelkészi fizetéseket; én magam is működtem egy ily összeíró küldöttségben. Kellő útastás hiánya, idő rövidsége miatt összeírtuk helytelenül, egyik küldöttség túl magasan, másik ellenkezőleg vette fel azt. Néhány év tapasztalata az, hogy ez összeírás általában helytelen; így kívánatosnak, szükségesnek tartjuk, hogy a lelkészi javadalmak a törvény §-aiban előadott kívánalmak szerint, a felszámítható lerovások kitüntetésével a törvényes állapotnak híven megfelelőleg irassanak össze.

Ezeket tartottam a törvényjavaslatra előadandóknak s szerény nézetem szerint elhallgathatatlannak.

Ujfalussy Béla.

A katolikus autonomia.

Ha aztán tovább megyünk a történelem világánál szemléletünkben, s látjuk, hogy a mohácsi vész után a magyar r. kath. főpapság csatlakozik a *r. kath. osztrák uralomhoz*, nem azért, hogy a haza szabadsága, függetlensége, egységének visszaszerzésében érvényesítse vagyoni nagy erejét, politikai tekintélyét s a lelkekre való befolyását, hanem hogy az egyházba becsúszott visszaélések miatt tőle eltérő utat választott reformáló törekvéseket megkütsa, a Krisztuson, mint egyedüli fundamentumon szervezkedett ref. felekezeteket elnyomja; és ez áldatlan, sokszor nemzetellenes munkában, nemcsak idegenből származott Kollonichokat, hanem dragonnade élén dühöngő tőzsgyökeres magyar Bársonyokat is látunk, jobb ügyhöz méltó csüggedetlen kitartással résztvenni, nemcsak a nemzeti függetlenségi harcok leverésére fordított áldozatokban, a kiküzdött szerződések béketeremtő hatásának felforgatásában, hanem protestáns templomok, iskolák és vagyon elfoglalásában, evangéliomi békéslelkű prédikátorok gályákra hűrcoltatásában: bizony, nem lehet nekünk annak a főpapságnak és hierarchikus rendszernek oly dicsőítést zengedeznünk, amilyent arról, a r. kath. autonomiának államjogcsontkítással is kiterjesztett, túlzó jogkört követelő ultramontán sajtó mai napság is hangoztat.

Volt, volt, mindig volt Magyarországon r. kath. autonomia! Hogy jogkörét nem a hívek intenzív hit- és erkölcsi élete fejtesére használta ki, hanem csatlakozott a magyar alkotmányellenes, abszolút irányú s Magyarországot az osztrák összbirodalomba beolvasztani törekvő bécsi kormányhoz, — persze saját hatalmának még kijebb terjesztése végett, amerre kiváltképpen az anyagi eszközök minél szélesebb birlalását tartotta főcélnak: annak senki és semmi más nem oka, mint maga az a rendszer, mely a r. kath. egyház hierarchiai szervezetében gyökerezik, amely a liberalizmussal mindig ellenséges lábbon áll, a demokratikus alkotmányt nem tekinti életterének, hanem az abszolutizmust annál inkább fegyver-, vagy szelidebben mondva — munkatársának ismeri.

A 18:ik század böleseleti vizsgálódása nem hagyta érintetlenül a politikai fölfogást sem; sőt büvkörébe bevont egyes uralkodókat, így az osztrák császárt *Józsefet* is. S mily rendkívüliség! . . . Ez uralkodó, a r. kath. hierarchiával szövetséges osztrákház kiváló alakja mérte az első nagy csapást, a hierarchia hatalmára; a ki meghagyta ugyan „a szoroson hitelre“ vonatkozó szabadságában az egyházat, de egyebekben „az apostoli székekkel érintkezésétől kezdve, a theologiai oktatáson át a katekhizmusok kiadásáig, állami rendeletekkel, kormányhatósági intézkedésekkel szabályozta,“ ami ellen nem használt még a pápa, VI. Pius személyes közbenjárása sem. Ez az államrendszer, mely az uralkodó egyház kiváltságát először ásta alá, európaszerte hódítást tett s a francia forradalom eszeveszettségbe átfajulása által, a legiszonyúbb teljességre jutott, a ker. vallás Istene helyett az ész óltárra emelésében.

E forradalom legyőzésével beállott reakció azonban ismét bő kárpótlást nyújtott a vesztes r. kath. hierarchia részére, különösen Magyarországon. *I. Ferenc* visszaállította a II. József által eltörölt szerzetek jó részét, a római egyház uralkodó jellegét és hatalmát s autonomiájának szabad folyást engedett.

A harmincas években fejlődő szabadabb és hu-

manusabb gondolkozás ismét elkezdte döngetni a kiváltságok kapuját, míg nem az 1848-diki törvények a modern állam alapköveit csakugyan lerakták, az államegyház kiváltságait megszüntették, a felekezetek egyenjogúságát és viszonyosságát kimondták, egyelőre csak — elvben; mert a közbejött események miatt, a magyar kormány minden erejét az önvédelmi harcra volt kénytelen fordítani s nem juthatott ideje, az egyházakhoz való viszonyának, amaz elvek szerinti rendezésére. De figyelmet érdemlő, hogy miként, a 30—40-es évi országgyűlési vitatkozások fejlesztő eredményében, úgy az 1848-iki törvények alkotásában r. kath. vezérférfiaknak kiváló rész jutott.

A magyar Hazának és Nemzetnek a világsi katasztrófa után való ismeretes szomorú sorsa, az osztrák reakció ötvenes évekbeli idejében, a r. kath. egyházat ismét az államegyház színvonalára juttatta; ennek az 55-iki konkordátumban nagyobb kedvezményeket biztosított, mint aminőkkel valaha bírt; ellenben az autonom felekezetek életműködését minél szűkebb térre szorítani pátensek által szabályozni, a demokrat szervezetnek lehetőleg hierarchikussá átválttatásával, majdnem megsemmisíteni igyekezett. A r. kath. főpapság pedig újra karöltve haladt az abszolút uralommal, a kedvezményeket örömmel fogadta s élvezte, míg nem a *kiegyezés* visszaállította az 1848-iki törvények érvényét . . . az államvallást megszüntette, a felekezetek viszonyosságát — elvben újra elismerte, a felekezeti autonómiai élet gyakorlatát, nyügeitől feloldva, szabaddá tette.

E történeti rövid áttekintés azon ismeretre vezet hogy még az osztrákházbeli királyok sem adták fel a főkegyuraságból folyó jog gyakorlását, a magyar nemzetre legveszélyesebb viszonyok s a legtúlzóbb vallási elfogultság korában sem. Eltekintve a *jozefinizmus* rövidéletű szélsőségétől, nem szűnt az meg *Mária-Terézia*, e kiválólag vallásos, s a protestánsok rövidségére uralkodó nőkirály, nem *I. Ferenc* reakcionárius, sőt *I. Ferenc-József* ötvenesévi legabszolútobb uralkodása idejében sem; sőt az 1855-iki konkordátum is, mely ugyan Magyarországon törvényes soha nem volt, elismerte és a pápával kötött kölesönös szerződés szerint biztosította ama jogokat. A r. kath. egyház pedig minden aggály, minden ellenmondás nélkül helyezkedett az adott viszonyokba, s élvezte az előnyöket, *amelyek felett pedig a felségjog, mint meg nem változtatott törvényes hatalom kiterjeszkedett a vallás- és tanulmányalapok kezelésére, az iskola-rendszer — Ratio Educationis, Entwurf — megszabására, a vallásegyenjogúság 1868-ban történt új életre hívásáig.*

Ekkor lön, hogy bár az ekkori alkotmányos magyar kormány nem sértette, sőt elnézéssel kiterjedt életgyakorlatot engedett a kath. önkormányzatnak, mégis felgerjedt az autonómiai mozgalom, — úgy látszik a felekezeti egyenjogúság, — a liberális állam köteleltségei teljesítésének e posztulatuma ellen s a kiváltságos nagy, szabadalmas előjog elvesztése miatt, vagyonbiztosításban keresett kárpótlást. Az 1870—71-dik évi kongresszus ily célú teljesíthetlen megállapodásai után azonban aludni látszott, míg nem az 1868. LIII. t.-cikk ellenében napirendessé vált sérelmek miatt az egyházi reformtörvények meghozattak s a r. kath. klérusnak a többi egyházfelekezetekhez és államhoz való viszonya, a modern államelvekkel megegyezőbben, de a gyermekek vallására nézve a szegény protestánsokra hátrányosan szabályoztatván: e törvényhozási

műveletben is, minden ellentörekvései meghiusulásával oly kényszerű látott, hogy kénytelen-kelletlen a törvény ereje előtt meghajolnia és lemondania kellett ez időszerint az egyenjogúság megváltoztathatóságáról s államvallási méltóságának visszaállíthatóságáról. Nem mondott le azonban arról a reményről, hogy ha az állami roppant vagyonnak és az iskoláknak birtok- és kezelési jogába jutnia sikerül s rendelkezésére áll a „*nervus rerum gerendarum*“ és az ifjú nemzedék alakítása, meg lesz az az archimedesi pontja, melyről sikerül még valamikor kivetni a liberális államot sarkából s visszahezni annak a boldog időnek kívánatos hatalmát, amidőn „minden volt mindnekben.“

Bizony, ha feltételezzük, hogy a r. kath. egyház megnyerné valaha az olyan autonómiát, amilyennel az ultramontán párt akarja boldogítani: veszélyes helyzetbe juthatna az egyház békéje, mely fejlesztő békének ugyan éppen nem mondható, de a papság gondoskodásával feleslegessé teszi kinek-kinek az önüdvéről való gondoskodást s kényelmes üdvéletet biztosít a hívőknek; akik ennél fogva befolyás hiányában azon békére zavarólag nem is hathatnak; míg ha a világiakkal bejön az egyházkormányzatba — ami nem lehetetlen — egy szabadabban gondolkozó radikális párt: az államtól a birtokjog megszerzésével egyidejűleg, a főpapságtól eddig kizárólag gyakorolt jogai megosztását kívánja: aligha zavarosabbá nem válik a kath. egyházi közélet tere. Ez ugyanis oly abszolút társadalomban, minő a római egyház, nagy rázkódást, átalakító szakadást idézhet elő, amint mai napság is tapasztalható, hogy a pápaság merev, „*non possumus*“ — ának ugyancsak nagy mértékben felibé nőtt már az emberi méltóság ismeretére és rendeltetése átérzésére emelkedett lélekerő, az újrakódolás alá vettetéstől irtózó szabadakarat.

E tekintetben talán merithetnének intő példát az ultramontánok a reformáció különösen a protestáns autonómia kifejlődési történetéből. Hiba ha erre csak irigy szemmel néznek, de tudományt belőle éppen nem merítenek; a mellett saját hierarchiai szervezőtök logikáját sem méltányolják kellőleg, melyszerint anak jogaiban való részesülésből hermetice kizárása és öngondolkozás nélkül való engedelmességre való szorítása a nem-papi rendnek azért van, hogy abba bomlasztó, hasító éket ne verjen semmi földi, emberi jogérzésre, annyival inkább valamely általános szavazatra — *suffrage universel* — törekvés; és e végett és e felett dogmák és anathemák borzalmi által való visszatartóztatással is nyomatékosan örködtek. Az a hasító ék pedig a világi elemnek bebocsátása és szavazatjoga által megcsinálódik.

Csudálatos, hogy a közvetlen érdekeltek nem látják azt, amit mi távolról érdekeltek, vagy csak szemlélők látunk, hogy a magyar kormány, bárha felekezetnélkülinek nevezi is magát, inkább r. kath. értelemben gondolkodik a r. kath. autonómiáról, mint az ultrák. Az állam elismeri „az egyház hierarchikus szervezete által megszabott önrendelkezési jogát;“ csupán „az állam szuverenitása épségben tartása felett“ örködik, hogy a létesítendő autonómia által az egyház és állam közti jogviszony fel ne bontassék. De a vagyon birtoklását meghagyja a főpapság kezében; ami az állam kezelése alatt van, azt kijelölt „kath. célokra“ fordítja, nemcsak a mindeneket kötelező tanügyi rendszer szerint rendezve be péld. a királyi kath. gymnasiumokat, hanem pazar fényűzéssel látva el azok palotáit, tantermeit könyvtárait, múzeumait, szertárait stb., ame-

lyeket ha meglátogatnak az önmagukra hagyott protestánsok, a csudálkozás és vágyakozás felkiáltását nem fojthatják el: Boldog r. katolikusok! . . . Ha minálunk a magas kormány ily kultur-áldozatokat hozna, mennyire megbecsülnők! De hát nekünk az a segély is jól esik, amit az 1848. XX. t.-cikk általános és teljes életbeléptetése helyett, újabb időben egyes gimnáziumaink és másképp nem létezhető népiskoláinknak nyújt és szegénységünkben elfogadjuk; pedig annak a segélynek megfelelő részt követel autonómiánkból és vesz is.*

Térszűke miatt nem lehet részleteznünk az államjog elveiből folyó okadatolásait az államkormányának, az államjogok gyakorlását illető magatartására nézve, amelyeket a király „1848. előtt a *hazai törvények által teljesített*. 1848., illetve 1868. óta pedig „*a miniszter ellenjegyzésével*“ teljesít: 1. A kir. adományozástól függő egyházi javadalmak betöltése és felfüggesztésében; 2. A vallás- és tanulmányi alap tulajdonjogában és kezelésében; 3. A tanulmányi alaphoz fentartott közoktatási intézetek fentartásában; *azonban mindezekben közreműködést és ellenőrzési befolyást* ajánl fel a r. kath. autonómiának; az autonómia életműködésének rendszeres szabályozását pedig vázlatilag elővéleményezi, amidőn az *egyház-községi, egyházmegyei és országos központi* fokozatos hatóságok szervezésének szükségességét hangsúlyozza s ezeknek munkakörét körvonalozza; mindezekben igéri, hogy elmegy azon határokig, ameddig való menetelt az állam szuverénitása megengedi; s kilátásba helyezi „a parlamentnek pártkülönbség nélkül való és a királynak szentesítő hozzájárulását; kifejezi, hogy a küszöbön álló kongresszus az autonómia ügyének próbatéte, de egyben próbaköve a *püspöki karnak az egyház és állam iránt tartozó kötelességei harmónikus megegyeztetése tekintetében.*“

Hát ilyen előzmények után is, lehet a kormányt azzal vádolni, hogy a kath. autonómia létrehozását a legjobb és legkomolyabb módon és odaadással ne akarná — amint t. i.: az a r. kath. egyház hierarchikus szervezetére és az államjogokra való tekintettel lehe séges? Ki ne látná be, hogy ezeket a kath. autonómia létrehozásánál nem lehet, nem szabad figyelmen kívül hagyni; s miután a hierarchiai szervezet mindaddig csak a felső klérus kezében tartotta a jogokat, ismét: ki ne telnék el várakozással, hogy hát a püspöki kar mi jogokat enged, mi jogokat oszt meg a hívők seregével?

— a — r

(Folyt. köv.)

Nemes szándék, bizonytalan siker.

A poraiból sokaknak örömeire feleledett „*Tiszántúli ref. tanár-egyesület*“ december havi gyűlésén a lét vagy nemlét nagy kérdésének felvetése után a további működést, az egyesület fentmaradásának

* Éppen a debreceni r. kath. piarista kis gimnázium főgimnáziummá kiépítésére Debrecen városa az általa felajánlott 100,000 forinttal újlag e gimnázium fenntartói közzé lépven — követelte hozzájárulása arányában a gymn. ügyeibe való befolyást — minden felekezeti színezet kizárásával. A kormány nem engedte meg! Hát a m. kormány vádolható-e azzal, hogy a r. kath. felekezeti érdekei iránt nem gyöngéd?

szükségességét, az egykor programjait alkotó fontos ügyeknek részint diadalra juttatása, részint némelyeknek az állam intézése alá átbocsátása után, tisztán s majdnem kizárólagosan a felekezeti irány, — az egyházas szellemnek ref. tanáraink között leendő minél szélesebb körű s egyetemesebb ébren tarthatásával s ápolásával indokolta meg. Őszintén szólva a vészkiáltás, mely egyik buzgó előadó ajakáról elhangzott, fájdalmasan érintett, mert — igaz. Ama sűrű jajjok, Jeremiád-számba menő siralmak, melyek egy-egy egyházmegyei, egy-egy egyházkerületi gyűlésen s egyházi érrekezeteken búsan hangzottak fel egyháziasságunk rohanva sülyedése felett: azok ugyanoly keservvel felsírtak e gyűlésen is, azzal a különbséggel, hogy nem az egyetemesség sorsa felett aggódtak, hanem az egyetemes egyház nagy, integráns elemét adó középiskolák meglóhadt egyháziassága felett.

Eddig büszke önérzettel, erős meggyőződéssel hirdettük s hirdethettük, hogy iskoláink egyházunk fellegvárai, bástyái, melyek erősségétől, épségétől függ egyházunk élete. S ma ez erősségeket is megtámadottnak kell látnunk az újkor romboló szelétől! Ma ide az iskolába is beférközött a századvég romboló szelleme; a tanárokat is elkapta a világ sodró áramlata s halni készül belőlük, bennük az erős prot. szellem E baj nagyon komoly. Hisz a tanárok nemzedékek szellemét irányítják s *nem csak egyedül* a magok közömbössége vesztesége az egyháznak, hanem mivel megszokták őket, mint az egyháznak elválasztott egyéneit követni: példájuk épügy hat rombolólag, mint építőleg.

Az említett gyűlés szomorúan jelentve az állapotot: nyomban a gyógyszerrel is kezdett gondoskodni. A jobbulásra két út-módot talál: egy közvetett s egy közvetlen módot. Első az egyesületnek további működése. Szándékosan neveztem ezt közvetettnek, mert szerintem semmiféle egyesület az egyháziasság mezejére nem képes senkit sem vinni, az egyesületi szellem legföljebb a már meglevő egyházas érzületet fokozza csak, vagy a derengő, szunnyadó érzületet lobbanthatja fel csupán. Mint ilyen gyógyszert azonban a legtisztább örömmel üdvözlöm.

Közvetlenül törekszik némi jót tenni a másik mód, mely tetszetőssége ellenére is kihívja a felette való vitát s a vele való foglalkozást. Nem más ez, mint amaz indítvány, hogy kéressenek fel a kerületek, hogy két-két ifjút tanulmányaik végzésében gyámoltsanak. Ezen indítvány megtételéhez biztosan hozzáfűződik amaz édes remény is, hogy így évente 10, tisztán egyházunk iránti meleg szeretettől s vallásosságtól áthatott ifjú tanárt nyerünk, kik az évi segély viszonzásaként *kötelesek* is leendenek felekezeti iskolában teljesíteni tanári tisztókat. Az eszme nagyon szép, s tetszetős, de éppen tetszetőssége nem igéri határozott jóságát. Veszély idején mindenbe kapkodunk s örökös próbálgatás kísért. Ezt is csak az első próbának lehet neveznünk, noha éppen nem is új általános tervezésében, csak a részleges kivitelben. Így a *kolozsvári fakultás* ép e célzattal is alakult volna, hogy t. i. a felekezeti iskolák — igaz ugyan, hogy csak az erdélyiek — részére elegendő erőt nyújtsanak s még e mellett felekezeti, vérünkbeli való vér-féle tanárokat. De — sajnos — még meg sem közelíti ez utóbbi célt. A mint évek óta tett szomorú tapasztalataim mondatják velem még vallásukhoz hidegebb emberek kerülnek innen ki, mint a másutt tanuló

közül.* Pedig ez az intézet roppant terhet levesz az illető jelöltek vállairól, úgy hogy az élvezett jótétemény fejében kötelezetteknek is tarthatnák magokat első sorban anyaszentegyházuknak ajánlani fel szolgálatukat. Ámde már az előhangok is nagy csalatkozás elárulói s bizton hiszem, hogy a csalatkozással az egyházkerület nagy vesztesége anyagiakban is be fog következni.

Szegények vagyunk most is. Kerületünk kis pénzéért sok felől kiált a szűkölködő. Kockáztatnunk kísérletezésre évente 1000—1200 frtot nem lehet, tudatában másunnan vont következtetésekből annak, hogy a vallásosság örve alatt haszontalanul szípolozzák most is egyik kerületünket. Ne vigyük bele a magunkét s ne a többit. Mert — jól tudom — hogy a segélyért több ifjú hangosan adna még reversalist is, de ugyan Istenem mit ér ez a pénzen vett felekezeti tanár, ki szívével üres; lelkével mindenütt van csak egyházában nem.

Ne kockáztassuk ilyen befektetésekre kerületeink pénzét, mert amúgy is nagy megállító jelünk van már az ilyes célzattal is épült, de elhibázott kolozsvári fakultásban. Várjuk meg mindig azt az időt, midőn egy-egy milieu nevelte fiatal tanár nemes szeretettől eltelt *önként* kész tudását iskoláink oltárára letenni, s valóságával tanítványai közt, majd künt az életben példaként állani. Egy-egy ilyen tanárban, ha az nem kényszerből, hanem tiszta szívből adja át egész valóját egyháznak, többet nyerhet egyetemes egyházunk, mint évente 10 pénzen vett másfelé húzó tanárban. Csak a választásoknál legyünk óvatosak s ne eresszük be a mētelyt, még ha az illető hitsorsos tanár a választásoknak tragikus alakja lenne is. Csak a választásnál kövessük a legnagyobb körültekintést és szigorúságot, noha beismerem, hogy ez a mostani tanárhány mellett a törvényszabta követelményeknek megfelelőleg nagyon nehéz feladat.

M. Nagy István.

KÖZÉLETÜNK.

Illetékegyenértéki adóbevallás.

Az illetékegyenértéki adóbevallásnál, a püspöki becses utasítás kellő figyelemben tartása mellett, különösen a kisebb szegény egyházaknak jó lesz a következőkre ügyelni.

1. Az *ingatlan javakról* szóló ívbe külön tétel-szám alá kell beírni a lelkész, tanító, harangozó vagy más egyházi alkalmazott egyén használatában álló fekvőségeket. Mert az egyházközség, mint *jogi személy* a saját használatában lévő földek után fizetni tartozik az illetékegyenértéki adót, ha szegény is; ellenben a belhivatalnok fekvőségek az alább jelzendő esetben adómentesekké lehetnek.

Nevezetesen az 1881. évi XXVI. t. c. 24. §-a értelmében az egyházi javak „*azon birlalói, illetőleg élvezői, kiknek összes évi tiszta jövedelme 400 frtot meg nem halad,*” illeték egyenértékmentesek. Ugyanezt mondja a gyakorlatban alkalmaztatni szokott illetéki díjszabás 95. tétele D, pontjának 1. jegyzete az f,

* Ez állítást, mint bizonyítékok nélkül valót, el nem fogadhatjuk Van-e e mástól is hallott panaszban valami, nem tudjuk. A viszonyokkal teljesen ismerősök és higgadtan bírálók mondhatnak e tekintetben helyes ítéletet. Szerk.

betű alatt. E szerint, a hol ez az eset fenforog, ott a bevallási ív 16. rovatába be kell jegyezni a mentességet, s a díjlevél hiteles másolatával igazolni, hogy az illető belhivatalnok összes évi tiszta jövedelme, (az az nem csak a föld haszna, hanem egész fizetésének összesége) nem megy *többre* 400 frtnál. Ilyen pedig, legalább még ez idő szerint, fájdalom, igen sok van nálunk, a lelkészek közt is; a tanítók pedig, még az államségélyeseket sem véve ki, nagy részben ide számíthatók.

Ha mindamellett ezt a bejegyzést és igazolást az adóhivatalok netalán nem vennék tekintetbe, s az ily földek után is kivetnék az illetékegyenértéki adót: akkor fellebbezni kell 30 nap alatt a pénzügyi igazgatósághoz.

Hivatkozni lehet a m. kir. pénzügyi közigazgatási bíróságnak 1889-ik évi 10624. sz. alatti döntvényére, mely szerint a *horkai* ev. ref. tanító ilyen természetű felebbezése folytán a tornaljai adóhivatal meg a beszerce-bányai pénzügyi igazgatóság ellenkező véleményével szemben kimondatott, hogy „*ha a haszonélvező belhivatalnokok illetékegyenérték menteségben részesülnek az általuk használatba vitt ingatlanok után: akkor az egyháztól sem lehet illeték egyenértéket követelni*”. Ezzel meg van döntve azon érvelés, melyet az adóhivatalok az illetéki díjszabás egyik jegyzetere hivatkozva, fel szoktak hozni, hogy t. i. a reformátusoknál *nem a belhivatalnok, hanem az egyház fizet; ez pedig jogi személy lévén, nem menthető fel.* Mert a hivatolt döntvény szerint „*az egyházak a belhivatalnokok helyett való fizetésre csakis elvállalás címén lehetnek kötelezve*”.

Éppen ezért a bevallási ív 3. rovatában azon kérdésre, hogy ki fizeti az illeték egyenértékét? célszerű lesz ilyen formán felelni: „a lelkész (tanító stb) helyett *elvállalás folytán az egyház*”.

A 4. rovat bonyolodott cifra kérdésére egyszerűen ezt felelhetjük: „*Mint egyházközségi ingatlan $\frac{4}{10}$ % alá esik*”. De természetesen ezt csak az adóköteles földek után írjuk; a menteseknél e rovatba vízszintes vonalacska húzunk.

Az 5—10-ig terjedő rovatokat a községi jegyzőnél található adatok alapján tölthetjük ki. . . Sőt a fekvőség *tiszta jövedelme, házbér, házosztály adó* helyes bevallásának igazolásául a jegyző és községi bírő aláírása is szükséges; elányira, hogy annak elmulasztása esetén bírság alá esnek az egyház.

A 11—15. rovatok üresen hagyandók. Azokat majd az adóhivatal tölti be.

Házosztály adó alá természetesen csak a *bérházak* esnek. Ezekre nézve, valamint az egyház használatában levő földek után mentességet kérni és várni hasztalan volna.

2. Az *ingóságok* íve kitöltésénél különösen arra ügyeljünk, hogy az *oktatási, jótékonysági és kegyeleti* célokra szolgáló alapítványok, töképenzek, magtárak vagy más értéktárgyak nem esnek illetékegyenérték alá. Ezeket tehát, ahol csak lehet, igazolni kell. Sokat költünk mi az iskolákra. . . Legalább itt könnyítsünk az egyházon.

A templomi, urasztali, iskolai szerelvényeket, tanszereket, könyveket s más efféléket egyenként felsorolni és értékelni felesleges munkaszaporítás lenne. Ezek ugyanis adómentesek. Elég feljegyezni, hogy hány darab? s mennyi értékű? Az adóhivatalokra nézve ez nem érdekes.

A melyik tételszám alá nincs mit írni, odakvő fe vonalat húzunk.

A szenvedő állapot vagyis *adósság* bejegyzésére ezen a lapon van alkalom és hely. Itt kell azért azt bejegyezni, habár az ingatlan vagyont terheli, vagy ha pl. tőkepénz nincs. Sajátságos, de úgy áll a dolog, hogy az ingatlan értékéből az adósságot nem vonják le. Feltételezik, hogy tíz év előtt kifizethető lesz a fekvőségek értékének érintése nélkül.

Tőkepénzeknek a bevallásból való kihagyása egyáltalában nem tanácsos. Ha ilyennek jönnének nyomára, kérlelhetlenül bírságnának.

A bevallások beadásának határideje március 31-ike. Ennek netaláni elmulasztása szintén bírságolást vonna maga után.

Volnának ugyan még egyéb tudni valók is, de egyelőre legalább a bevallások megkönnyebbitése céljából elég ennyi.

Irtam Nagy-Bányán, 1898. febr. 12.

Gergely Károly,
ev. ref. lelkész.

Az egyházi adózás reformja.

V.

Ezuttal a „Dunántuli Protestáns Lap“ múlt évi 50—52. számaiban L. — R. — tollából „A szatmári egyházi értekezlet által elfogadott egyházi adózási javaslat“ cím alatt megjelent dolgozatra térek át, megjegyezvén, hogy gyakorlati szempontból legbehatóbban éppen ez a cikksorozat foglalja az adójavaslatunkkal, noha ellenvetéseknek lényeges része — nézetem szerint — nem igen állhat meg, az elfogadható javítások pedig a kevésbé lényeges részletekre vonatkoznak.

Mindenek előtt köszönetet kell kifejeznem azokért az elismerő nyilatkozatokért, melyekkel L. — R. — a szatmári javaslatot közleménye első részében elhalmozza. Szerinte e javaslat szerves egész, a nagy fontosságú tárgyat a maga egészébe felöleli s legnagyobb részben mellőzi azokat az eddigi tervezeteket, melyek az önkormányzat sérelmével jártak volna.

S „... bizton remélhetjük, hogy a *javaslat jelen alakjában* egyházunk hívei nagy többségének véleményével és pártolásával fog találkozni és több-kevesebb módosítással eljutni fog (vagyis: el fog jutni), mint ev. ref. egyházunk hivatalos hatóságainak is közmegállapodása oda, ahol az annak életbeléptetéséhez szükséges anyagi eszközök megajánlása fölött döntenek.“

Ennél szebb jövőt valóban maguk a szerkesztők sem álmodtak reformmunkálatuk részére.

Mert ha csak esalhatatlan római pápának nem képzelik magukat, el lehettek arra készülve, hogy tervezetük „több-kevesebb módosítást fog szenvedni“ s ha az alapirányzatot jól jelölték ki, még annyi módosítás dacára is igazi szolgálatot tettek egyházunknak és a magyar társadalomnak.

Rendkívül örülök, hogy az érdekes cikkíróval nézeteink összetalálkoznak a következőkben: a lelkészi fizetések osztályozásában s ez osztályozás alapján, a korpótlékok, a segédlelkészek s a tanítói fizetések rendezésének, az elbírhatalatlan egyházi terhek leszállításának, a birtokaránylagos adó behozatalának, az egyházak önkormányzata érintetlenségének, az egyház-fenntartási alap megteremtésének hatalmas *elvi* kérdéseiben.

Persze e díszesetek előreboesítása után talán nem

a szatmári javaslat szerző egészen okai annak, ha L. — R. — a második közleményben a kérdéses reformmunkálat egyik legsarkalatosabb részét támadja meg: azt, mely az eddigi összevissza való adózást megszüntetni akarván, egységes, készpénzbeli adórendszert kíván létesíteni.

Mint jelen cikksorozatomban IV. részében is említettem, L. — R., ha nem is forradalminak, de legalább is radikálisnak találja e hangot, szemben dr. Szabó Sándor ural, a ki szerint a szatmári munkálat tulajdonképp semmi újat nem tartalmaz.

Különösen helyteleníti a földhasználatnak, mint az egyházi hivatalnokok díjazása egyik főmódjának elejtését és követeli azt, hogy a pap és tanító lehetőleg gazdálkodjanak. Fenn akarja tartani a gabonában való adózást (kepe, lukma, provent) s csak a többi terménybeli járandóságot akarja készpénzzé átváltoztatni. Szerinte tehát a lelkészi és a tanítói fizetés háromféle elemből alakúlna: földhasználatból, gabonaneműek szolgáltatásából és készpénzbeli fizetésből, úgy azonban, hogy a földhasználaton kívül, mely közvetlenül illeti a lelkészt és tanítót, *minden más adót az egyház szedne be s az egyházi hivatalnokok járandóságát készpénzben szolgáltatná ki*, tehát gyakorlatilag ő is túlnyomóvá tenné a készpénzfizetést, csak a gabona-fizetés kockázatát hátrítá át a lelkészről és tanítóról az egyházakra.

Felesleges bővebben bizonyítgatnom, hogy az *egységes készpénzbeli adórendszer* a szatmári javaslatnak egyik legsarkalatosabb pontját képezi. Még a túlterhelés és aránytalanság sem adott talán több panaszra okot, mint a természetbeli adózás. A lelkészt és tanítót, illetőleg a behajtó egyházi közegeket a jó közép, vagy éppen első rangú minőségű gabonának s más természetbeli járandóságoknak szigorú megkövetelése legtöbb esetben valósággal gyűlöletesekké tette. Szemetet, másodbúzát, rostaaljat, keresztes életben giz-gaszt akartak a lelkésznek beszolgáltatni; a vászonból rongyot, a borból ecetet, vagy vizet, a tojásból, csirkéből a legrosszabbat és így tovább.

De ha a legjobbat adnák is, ez a legbizonytalanabb adózás volna. A forint és korona mindig forint és korona. De a természetbeli adó néha kétannyi, néha félannyi értékű, mint a hivatalos megállapítás. Ha nem terem, nem fizetik, mert nincs, ha ára van, nem fizetik, mert drága; ha terem bőven s ára alacsony, a belhivatalnokok a beszolgáltatni megkísérlett szeméttel mondhatni alig valamire mennek.

Aztán méltóztassanak tekintetbe venni azt a már többször hangoztatott elemi tételt, hogy a XVI., XVII. században megállapított egyházi adórendszer nem állhat meg többé a XX. század küszöbén. Az adózás a társadalmi élet gazdasági részéhez tartozik, azzal kell összhangban állnia; a társadalom pedig az említett századok naturálgazdaságáról teljesen a pénz- és hitelgazdaság terére lépett, az állam is ennek megfelelőleg alakította át adórendszerét. Hiába akarjuk az idők kerekét megkötni. Ne tegyünk most semmit, vagy hagyjuk meg a természetbeli adózást: eleven szemet gyűjtünk fejünkre s 10—15 év úgy is el fogja seperni a múlt századok e maradványát.

Hivatkozik cikkíró arra, hogy hátha pl. 600 egyház megtagadja az átalakítást? De hisz ezt az ellenvetést az egész adóreform-munkálat ellen fel lehet hozni.

Részemről az egységes készpénzbeli adózás alapelvétől alig-alig tudnék elállani.

A szatmári javaslatban ajánlott vagyonaránylagos adókules ellen azt hozza fel L. — R. —, hogy csak a maximumot kell megállapítani. Hiszen mi is éppen ezt javasoltuk, azonban szerinte a mi adójavaslatunk %-a a mostani minimalis kuleson is alól marad s ez állításának igazolására egy kisebb és egy nagyobb dunántúli egyházközséget hoz fel.

Erre nézve két megjegyzésem van: *először* is az, hogy igen, mi valóban a szegényebb osztály adóterhének leszállítására s egyenlősítésére törekszünk; nem akarnók, hogy továbbra is megállhasson az, amit ő pl. Ács községre fölhoz, hogy a napszámos 3 frt 72 kr adót, a 6—12 holdas földműves ennél kevesebbet, 3 frt 52 kr értékűt, a 12—24 holdas kisbirtokos pedig csak 5 frt értékű egyházi adót fizessen; Neszmélyen 5 frt állami adó után mérsékelt számítással 4 frt 82 kr. egyházi, 10 frt állami adó után 9 frt 4 kr. egyházi adó esett. Hígyje el nekünk L. — R. —, hogy nem gyermekjáték az az agrárszocializmus, mely éppen a legtisztább magyar és legkálvinistább vidékeken dühöng erősen és mi egyházi adóreformunkat bizonyos szociális reformmal is óhajtottuk összekapcsolni.

A másik megjegyzésem a következő: a nagyváradi értekezleti közgyűlés által kiküldött bizottság záros határidőre, a megfelelő statisztikai előmunkálatok nélkül volt kénytelen dolgozni. Most nem részletezem, micsoda nagy arányú statisztikai előmunkálatra van szüksége az egyházi adóreform terén dolgozóknak, majd egyszer bővebben kifejtem. Az adott körülmények közt nem tehetünk egyebet, mint hogy az általános irányeszméket jelöltük meg, azok helyessége mellett kitartunk; a részletekben én — s azt hiszem társaim is — szívesen módosítunk.

Ha tehát beható, alapos statisztikai előmunkálat az általunk ajánlott adó %-ot csekélynek bizonyítja: mért ne emelhetnők azt a gyakorlati szükséglet követelményeinek megfelelőleg? De azt mondhatom, hogy L. — R. adójavaslat, mely a szegényebb osztályokra az állami adó 60, 40, és 30 %-a körül mozog a felsőbb osztályokban pedig 5 %-ra súlyed alá, a gyakorlatiaság és elfogadhatóság attribútumaival nem dicsekszik. A szegény embert 60 %-kal, a gazdagot 5 %-kal terhelni: ez nem éppen humánus adópolitika. S a szegényebb adózókra még a további emelést is lehetők tartja.

Azt is felhossa L. — R. — adójavaslatunk ellen, hogy az állami egyenes adó nem is mértéke a valódi jövedelemnek. Hát ez igaz, nem is állítottuk az ellenkezőjét. De jobb mértékünk nincs s így ezzel kell beérnünk. Azt képtelenségnek tartom, hogy az egyház, mint ilyen, még fogyasztási adókat is állapítson meg; ezt csak az állam és a hasonló közszemélyiségek tehetik. De legyen nyugodt L. — R. —, ha az állam nekünk a javaslatban foglalt kiegészítéseket megadja, az ehhez szükséges pénzt a fogyasztási adók segélyével is teremti elő. Az sem áll, mintha az állam a takarékpénztári betéteket meg nem adóztatná, ahogy L. — R. — hiszi, mert ezek adó tárgyát képezik. (1883. 7. t.-cikk.)

(Vége köv.)

Dr. Bartha Béla.

Az egyetemi ifjúság és az ultramontánizmus.

A budapesti egyetemi viszonyokat nagyon jól ismerő fiatal embertől egy cikket kaptunk, melyet egész terjedelmében politikai jellege miatt nem közölhetünk.

Azonban azt a részletét, mely a budapesti egyetemi ifjúság életét, magatartását az ifjúság jövő fejlődésének irányát világítja meg, mint a felekezeti viszonyokat nagyon is érintőt, közöljük. A beküldő ifjú egyénisége olyan, hogy midőn e sorokat megírta, bizonyára teljes tudatában volt nagy erkölcsi felelősségének. A cikk kérdéses része így hangzik:

„Észre vették-e tisztelt olvasók a napi lapokban azt a legújabb hírt, hogy az „Egyetemi-kör“ Zichy Nándor grófit dísztagjául választotta? A dolog még felebbezés alatt áll. A választmánynak nagy többséggel hozott határozatát még a közgyűlés bírálja felül. De az eredmény immár nem kétséges. Beszélni róla nem korai dolog.

Hogyan volt csak? A millennáris évben már igen rosszul állott a kör vezetésének ügye, olvasó- és önképző-köri jellegéből egészen kivetkőzve az Ugron-párt politikai tanyájává lett a bizottsági szoba. Széles jókedvű támadván egy ízben, felhasználták azt a kedvező situációt, hogy az ellenzék csak 1 taggal volt képviselve s dísztag választásra gondoltak. Eddig Kosuth Lajos, Deák Ferencz, Horváth Boldizsár, br. Eötvös József, Szilágyi Dezső, Jókai Mór, Apponyi Albert voltak a dísztagok, akik valamennyien feltétlenül s általános elismert nagy hazafiságukon kívül minden egyes esetben a budapesti egyetemi ifjúsággal is tettek valami kiváló anyagi, vagy erkölcsi jótéteményt, melyre köszönő felelet volt a megválasztásuk. Tavaly előtt aztán szónokoltatták ünnepélyeiken *Ugront*, *Barthát* s megválasztották őket is. Megbuktatták ellenben a dísztagsággal Wlassics közokt. ü. minisztert. Ez még csak hagyján. A kör politizált s megválasztotta *Prónay* Dezső bárót, a főrendiházban elmondott ismert beszédeért. Korlátolt ismereteik révén azonban csak az idén jöttek rá, hogy *Prónayban* protestáns embert fogtak. Azóta már dísztagok *Schlauch* és *Vaszary* is. De ezt figyelmen kívül hagyva „revanche“-képen követelik, hogy most csak azért is válasszuk meg *Zichy* Nándor grófit, „mert az katolikus főúr“, azonkívül állítólag igen-igen jótékony s állítólag igen-igen hazafias (ők a jelenben is értik) s „mert *előbbre viszi a nemzetet a haladás útján (sic!)*“, risum teneatis!

Jótékonyágához az egyetemi körnek annyi köze van, hogy egy katolikus fiú részére szóló alapítványa van az egyetemen, hogy a Mensa Academicát megfelelő üzleti ellenszolgáltatással a katolikus kör helyiségeibe tették át s ebbe az üzletbe a kath. kör, melynek a tiszteletre méltó gróf az elnöke, belement. Hát ha sokat nyert a Mensa, válassza meg dísztagnak a Mensa, nagyon fog illeni Vigyázó és a most megboldogult dr. Mészáros mellé, akik 20—40 ezer forintnyi alapítványt tettek!

De minő módon követelték az indítványozók megválasztását!? Jó katolikusnak meg kell szavazni feltétlenül, a más vallásúaktól pedig „*elvárják*“, követelik az „udvariasság“-ból és „méltányosság“(?)-ből.

Még 10 évvel ezelőtt a kálvinista nyíltan vallotta hitét. Ma ellenkezőt tapasztalok. A felekezeti kérdést minden társaságban a katolikusok vetik fel, a zsidók büszkélkedve, zsidó voltukat az „okosság“ jelentésével tesszik azonossá, a kálvinista meghúzza magát s szegyenkezve könyörög: „hagyjuk azt a felekezeti kérdést“.

Ne szégyeljük hitünket! Lássuk magunkban a tiszta magyart, az önzetlen hazafit, akit hazafiságában vallásossága nem gátol, sőt erősít. Vegyük önérzetünket e tudatból s ne szégyeljünk felekezeti kérdésekkel foglalkozni! Ne szégyeljünk összehasonlítani magun-

kat, mint felekezetet, más felekezettel; ne szégyeljük mi is úgy tisztelni papjainkat, mint a többi felekezetek hívei, ne szégyeljük előtérbe helyezni a mi embereinket, s ne szégyeljük pártolni a mi hitsorsosainkat. Ne haragudjunk felettébb se a zsidókra, se a túlzó katolikusokra, hanem kövessük az ő példájukat! Béke úgy se lehet, hát hadakozzunk mi is, ne legyünk csak *szenvedő fél*."

K Ü L F Ö L D .

Egyházszervezkedési mozgalmak Chicagóban.

Alig van ma már az Egyesült Államok népesebb magyar kolóniái között csak egy is, mely híjjával volna magyar templomnak s nélkülözni kéntelenítenék az isten-tiszteletet. Közlebből felekezetünket illetőleg 8 misszionárius lelkészünk munkálkodik a messze idegenben, ápolva nemcsak a vallásosságot s az egyházas buzgó érzületet, hanem örállói lévén egyuttal a magyar nemzeti eszméknek is. Missionárius lelkészeink apostoli lelkesedéssel buzgólkodnak, s fáradozásaiknak nemcsak a hívek megváltozott lelkületében mutatkozó láthatatlan gyümölcssei vannak meg, hanem szemmel is látható eredmény gyanánt tűnik fel az az öt magyar ref. templom, mely a szabad Amerika földjén emelkedik Isten nagy nevének dicsőségére, s a magyar és ref. név méltó büszkeségére.

Ottan élő híveinek nem lankadó tevékenységéről, az ifju lelkipásztorok meg nem csappant munkakedvéről szólnak azok az újabb örvendős hírek is, melyeket tengerentúlról veszünk.

Ezek szerint a napokban avatja föl nagy ünnepélyeségekkel a bridgeporti ref. egyház az ő iskoláját és parókháját, melyet nagy költségekkel és részben angol segélylyel építettet a gyülekezet. A fölavatás ünnepsége össze van kötve az egyházmegyei és a nagy, amerikai ref. szövetség gyűléseinek alkalmával.

Másik említésre méltó és nem kevésbé örvendős jelenség, hogy az angol egyet. ref. egyház missziói főhatóságának a magyar protestánsok iránt eddig is tanusított kegyes jóindulata lehetővé tette a messze nyugaton, a hatalmas Chicago városában is egy új missziói lelkészi állomás organisálását. Erre valóban szükség is volt, mert az egyházak úgyszólván kizárólag a keleti részeken voltak centralisálva, ami egyébként részben természetes is, mivel a legnagyobb arányú települések Newyork, Pensylvania és Ohio államokban vannak. De ezekre megy a magyarok száma a Michigan parti óriás városban is, kiket idáig *Harsányi S.* clevelandi lelkész reszesített lelki gondozásban. Most ezeknek is betölt régi vágyuk, midőn önálló lelkészi hivatalt kapnak. Az állomás vezetésére a főhatóság *Harsányi* volt clevelandi lelkészt nevezte ki, aki a mozgalmakat eddig is meglepő szép eredménnyel végezte. Helyére Clevandba *Demeter B.* volt newyorki lelkész neveztetett ki, míg viszont az ekként megüresedett newyorki parókháira pályázat nyitattott.

A chicagói híveket első rendes isteni tiszteletre s egyház-alakuló közgyűlésre a következő lelkes értesítéssel hívta meg *Harsányi*:

Kegyelem és békeség az olvasónak ami Urunktól a J. Krisztustól! Ámen.

Istennek népe: Szeretett hívek!

Tetszett az isteni kegyelmes és bölcs gondviselésnek, hogy engem, az ő Evangéliumának igénytelen hirdetőjét eddigi sáfarkodásom munkatéréről új mezőkre, a Chicago

és környéki ref. hitfeleim lelki gondozásának mezejére hívjon el.

Isten szózata, egyházi felsőbb hatóságom parancsa előtt hajolva, de benső erő által is ösztönözve, és a ti szeretetteljes kérésteknek engedve, az Úr nagy nevének segedelmi hívása mellett alázattal és félelemmel de egyuttal reménységgel is fogok a szent munkába. Félelem és alázat tartják elfoglalva lelkemet, ha erőtlenségemre és az előttem álló munka nagyságára gondolok, reménység tölti el keblemet, ha nézem a ti előlegezett szeretetteljes ragaszkodástokat hozzám.

Bátortalanságom legyőzi az ur szózata: ne félj kicsiny Jákob, veled vagyok én, és az én botom és vesszőm megoltalmaznak tégedet! Ne féljünk hát, az úr legyen ami bizodalunk, kinek neve erős torony. Ne féljünk, sőt inkább dicső őseinkhez méltóan mondjuk mi is, mint egy ajkkal: „az én életem is nékem nem drága a Jézusért.”

Hivatalos munkálkodásomat, közöttetek, szeretett testvéreim, február hó 6-án, vasárnap délután pontban 3 órakor a 9231 Houston ave szám alatt levő angol ref. templomban South-Chicagóban (hol eddig is áldoztunk) ünnepélyes beköszöntővel fogom megkezdeni, a melyre valamint az utánna tartandó gyűlésre szeretettel hívunk meg minden, anyaszentegyházunk iránt igaz szeretetet érző hithű atyánkfíát.

A kegyelem Istené pedig áldja és szentelje meg szent munkánk kezdetét és végét, az ő nagy nevének dicsőségére. Ámen.

Chicago. január hó 1898.

Harsányi Sándor.

ev. ref. lelkész.

Isten adjon erőt a buzgó Timotheusoknak, hogy sikerrel munkálkodhassanak az úr szőlőjében ama távoli országban.

A D A T O K

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

60. Adatok a bárándi ev. ref. egyház újabb történetéből.

Báránd, Biharvármegyének a legnyugatibb nagyközsége. Lakosainak száma mintegy 4500. Ezek közül 4000 ev. ref. vallásu, tősgyökeres magyar nép, mely hazáját és egyházát rajongásig szereti.

Most ez utóbbival, az egyház-szeretettel foglalkozom. Az egyház-szeretettel is csupán jelenével. Multjának megismertetését, hiszem, egy avatottabb toll teljesítendő.

Öt évvel ezelőtt, tehát 1892-ben választotta meg a bárándi ev. ref. egyház-község jeles lelkészét, tiszt. Sz. J. urat egyhangúlag. Nem egyes személyek magasztalása, hanem egy egész gyülekezet tetteinek méltatása vezetí tollamat.

Vallás! Hit! Egyház-szeretet!

Azt mondjátok ti világ szerint bölesek, hogy ma már nincsenek. Jöjjetek ide és . . . tanuljatok.

Nézzétek e gyülekezet ifju lelkészét! Mint vezeti ő, mint jó pásztor, nyáját . . . Mint találja meg mindig azt az utat, melyért a koronás költő így könyörgött. „A te utaidat mutasd meg Uram!” Nézzétek, mint tudta ő a hitet jó eselekedetekkel ékeskedővé tenni. Nézzétek csak meg gyülekezetünknek új harangjait, a szegények-egyletének jótékony működését és templomának, tornyának kívül-belül gyökeres ujtását. Mondom, nézzétek

meg sorban ezeket! Akkor igazat adtok nekem, ha azt mondom van igazhit, van vallásosság, van egyház iránti szeretet ma is.

Isten jóvoltából ma 1898-at irunk.

S a fenti, egyházunkra szinte korszakot alkotó tények rövid öt év alatt jöttek létre. Azon rövid öt év alatt, mely időben Sz. J. lelkész ur vezérelte a jóért, szépért lángoló, vallásos, hithű, jócselekedetekre kész nyáját. De kezdjük elől.

1894. január 24-én tartott presbyteri gyűlésünk jkönyvének 7. száma szerint, olvastatott a debreceni egyházmegye 1893 szept. 5. közgyűlésének 59. jkönyvi száma, melyben kötelességévé tételik a bárándi presbyteriumnak, hogy mindenféle épületeit jó karban és biztonságban tartsa. Elnök erre hatalmas, szívhez férkező szavakkal eseteli a templom és torony megrongált állapotát s azok megkivántató karba helyezésére hívja fel egyháztanácsot. Egyben be is mutatja a költségvetést, mely szerint a templom és torony renoválása 3000 frtba kerülend.

Láttatok méhkast, melynek több ezer lakója zsong, zsong, várja a munka megkezdését, s az első kellemes tavaszi verőfényt? Úgy zúgott fel az egyháztanács egyhangú határozata: „Megkezdjük!”

Jött a gazdag forintjaival, a szegény filléreivel s az 1894. év nyarán templom és torony kívül és belül ékesen megújult s átadatott a gyülekezetnek.

Alig telt el egy év, az említett nevezetes építkezéstől, — az építkezési költségből még néhány forint itt-ott, a szegényebb sorsu egyháztagnál kint is volt, midőn 1895 dec. 15. presbyteri gyűlésünk jkönyvének bizonyossága szerint lelkész-elnök azt adja elő, hogy a debreceni egyházmegye 1895 szept. 6. tartott közgyűlése 67. jkönyvi számában a *szegények és árvák gondozására, vonatkozó szabályrendeletét* köli szívünkre.

Szükségtelen megértenem elnöknek e tárgyra vonatkozó magasztos felhívását, mikor az 1895 dec. 15. tartott egyháztanácsi gyűlés 3 számú határozata maga beszélő bizonyosság:

„A presbyterium előtt az egyházmegye jóindulatú intézkedése a szegények iránt nem új dolog; mert az 1892. évtől kezdve férfi és nő egyháztagnak, diakónusnak és diakónissáknak közreműködésével karácsonykor az egyház mindig nagy gyűjtéseket rendezett, s az így összegyűlt alamizsnákból a szegényeket és árvákat, amint az, az egyház aranykönyvében meg van írva, vallás-külömbőség nélkül segítette. A maga részéről tehát csak örül egyházunk, hogy a ker. szeretet ily gyakorlásának az egyházmegye határozottabb alakot akar adni. Már most kimondja a presbyterium, hogy az évi perselypénzt, a közalapot illető perselypénzen kívül (reformáció emlékünepe), erre a célra fordítja. A szegény alapi bizottságot pedig megalakítja, még pedig nem 5—10 taggal, mint azt a szabályrendelet 5. §-a kívánja, hanem a község egyes tizedeire való tekintettel 30, felerészben féfi, felerészben nő tagokkal; mert tudja a presbyterium, hogy egy ilyen jótékony egyletnek minél több tagja van, annál szélesebb körű tevékenységet képes kifejteni s a szent ügy érdekeit, annál inkább előmozdíthatja.”

Megjegyzem itt, hogy a szegények egyletének elnöke tiszt. Sz. I. lelkész ur, jegyzője pedig A. L. nagy fitanító; míg gondnoka K. Varga András.

Nem érdektelen azt hiszem ide jegyezni, hogy az egylet eddig, tehát 5 év alatt kb. 1500 szegényt látott el élelemmel, ruhával csizmával és szükséges iskolai könyvekkel.

Ime t. olvasó, így munkálkodik az igaz hit a bárándi ev. ref. egyház kebelében, lelki pásztorának tapintatos vezetése alatt!

De hadd térjek át az első helyen említett tárgyra.

Oh a hol a vezetők és vezetettek egymást megértik, be ékesen és szép renddel folynak ott mindenek!

Az 1897. évi február 14. tartott egyháztanácsi gyűlés jegyzőkönyvének 2. száma alatt szóról szóra ez olvasható:

„Elnök jelenti, hogy a gyülekezet egy szép és lélekemelő mozgalmat indított meg, melynek az a célja, hogy az egyház a mai kor igényeinek meg nem felelő harangok helyett, új harangokat öntessen. Elnök a maga részéről ezt a mozgalmat szívvél-lélekkel ajánlja a presbyterium pártfogásába s kéri a presbyteriumot, hogy a mozgalomnak irányt adni sziveskedjék.”

És nézzétek, a bölcs vezető szavaira mi történik! Nézzétek a tapintatos szavak mint érlelik meg a jó cselekedetek gyümölcseit!

Hadd beszéljen erőtelen szavaim helyett az idéztem presbyteri gyűlés jegyzőkönyvének 3. száma:

„A presbyteri gyűlésen épen jelenlevő Földesi Lajos egyháztagnak ünnepélyesen kijelenti, hogy régi vágyát óhajta még életében megvalósulva látni, amely szerint egy ujonnan öntött harang ércnyelvével az ő és családja azon buzgó és áldozatkész szeretetét hirdesse, melylyel evangélium szerint reformált egyháza, mint édes anyja iránt viseltetik. Itt ünnepélyesen ajánlatot tesz a presbyteriumnak, maga és felesége nevében, hogy még ez év folyamán öntet egy új harangot, a melynek ára a felszereléssel együtt 800 frtot tenne ki.”

F. nyilatkozatára felmorajlott a lelkesedés hangja az egyháztanácsban, kiáradt s elhatott az egyháztagnak hajlékaiba, a legszegényebb viskókba is a jelszó, hogy új harangokat öntetünk. Egyet fent említett egyháztagnak kettőt pedig ehhez az egyház.

Oh hogy irták vagy iratták, hogy ajánlották, hogy hozták fel forintjaikat és filléreiket a buzgó egyháztagnak! Hogy jöttek az ifjak és leányok lelkész-elnökhöz, hogy kértek a lelkesedés lángjától kipirult arcú könyveket, melyekbe az általok ajánlott vagy magok közt gyűjtött összegeket bejegyezhessek. Hogy hordták össze krajcárjaikat az iskolás fiúk és leányok, csak hogy ők is kivegyék részüket a lelkes adakozásból! Bizony boldog az a gyülekezet, melyet a hit, a vallásosság s egyháza iránti szeretete ennyire hevít!

Miket a harangügyről eddig elmondtam, alig 3 hónap alatt történtek. Mert a kitünő Thuri János és társa budapesti ezég, a jóhírű Posdech rendszer szerint felszerelt, 4000 frtba került 3 szép harangot már 1897 május 29-én Bárandra szállíttatta.

Volt öröm és lelkesedés, midőn a szép kiállítású harangok megérkeztek. Báránd község nagyja s aprajának éljen-rivalgása közt hozták be a vaspálya állomásról a templom udvarára. Hát még midőn az ideiglenes állványokon, a templom udvarán megszólalt a három szép harang, a legnagyobb *fisz* hangjával, a középső *a* hangjával s a legkisebb *d* hangjával s harmóniájuk betöltte a levegőt... Lélekzetet visszafojtva, szent áhitattal hallgattuk az Isten dicsőségére készített ércnyelvek szívhez szóló, szívet megindító, Istenhez emelő zúgását. Különben 1897. évi június 2. óta tornyunkban hirdetik azok Isten dicsőségét s a bárándi ev. ref. egyház tettekkel ékeskedő vallásosságát.

Szóljatok, szóljatok, most lágyan, majd erősen, most vidáman, majd búsan ti. — ha érezni nem is, de beszélni tudó kedves, szép harangok! Beszéljétek, hir-

dessétek a jövő nemzedékeknek, hogy a bárándi ev. ref. egyház híveinek szívében él és élni fog a vallásosság, a hit és az egyház iránti szeretet!

Ti pedig, kik tetemes, sőt nagynak is mondható áldozattal járultatok a harang-alaphoz, engedjétek meg, hogy mások buzdítása végett ide írassam neveiteket: Földesi Lajos és neje adott 800 frtot, Kerékgyártó Mihály és neje 100, Futó Mihály községi főbíró és neje 100, Szabó József ev. ref. lelkész 50, egy magát megnevezni nem akaró egyháztagnak 50 frtot. Ezek után az iskolás gyermekek, a gyülekezet ifjai és hajadonai jönnek együtt 150 frttal. Végre a 10, 5, 4 stb. frtot adományozó hívek hosszú sorozata következik.

Egyszóval dicső volt egyházunkra nézve a jelzett öt év, annak emléke megmarad, maradjon is meg mindörökké.

A harang-alap összehozása körül legtöbb sikert érték el: Szilágyi Bálint egyházigazgató, ör. Galgóczi István, K. Varga András presbiter, az egyháztanács és az egyes tizedekben gyűjtő egyháztagnak.

És most leteszem tollamat.

Virulj mindenha, te bárándi gyülekezet! Lakozzék tovább is falaid közt az igaz hit, a békeség és az Ur dicsősége.

Bárádon, 1898.

Ajtai Lajos,
ev. ref. nagy fitanító.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Gyülekezeteinkből.** *A kenderesi ref. egyházban* f. hó 6-án adatott át — minden nagyobb ünnepség nélkül — a használatnak, a templomunk méretéhez készített 8 változatú díszes orgona, mely úgy külső csin, mint belső érték tekintetében méltán dicséret mesterét Kerékgyártó István urat, ezt a becsületes, törekvő, szakavatott fiatal orgonaépítész. Az orgona Beke Antal hajdú-böszörményi kiváló szakferfiu következő terve szerint épült: manual C— \equiv ig. 1-ső változat: Principal 8' cin, a homlokozatban 100%, a szerkezetben 75% cinből, erős intonációval: 2-ik: Octava 4' —75% cinből, erős intonációval. 3-ik Bourdon 8' faváltozat; 4-ik Flauta 4' faváltozat, megfelelő anyagból. 5-ik Salicional 8' 75% fémből, kellemes zöngéssel; 6-ik Mixtura 2 $\frac{2}{3}$ ' 3 soros, 75% fémből. Pedal C-d-ig, 27 *chromaticus hanggal* 7-ik Octava 1' fasipok. 8 Subbass 16' fasipok. Mellék változatok 9-ik Tremoló. 10 szélkibocsátó *Combinativ lábnyomásra*. 11-ik Ped + man. kapcsoló, 12. Man. Octav kapcsoló 13-ik Forte a 2-ik és 6-ik változathoz 14-ik Piáno az előbbiekhöz. E változatokat így bővebben azért tartottam szükségesnek elsorolni, mert ezeket így közölve a pályázó orgonaépítővel: csak Kerékgyártó úr vállalkozott annak megbeszélésére; a többiek önmaguk által tervezett orgonákkal pályáztak úgy a változatok, mint az anyag tekintetében; továbbá mert tapasztalatból tudom, mily nagy bajban vannak azok kik távol a nagyvárosi előhaladottságtól esendes falujukban orgonakészítésre gondolnak s mily jól esik az ilyeneknek, ha van valami tájékoztatójuk. Orgonánkról aztán mindenki elragadtatással beszél; dicsérik kombinációit, dicsérik a kivitelét s gyönyörű tömör, majd lágy hangját. Beke Antal úr volt szíves átvizsgálni a művet s miután átvehetőnek nyilvánította, a fentebb említett napon ugyancsak ő mutatta be, a szorongásig

megettelt templomban, hogy mi lakik orgonánkban és páratlan művészi játékával megbizonyította a Máté XII. 34 alapján tartott egyházi beszédnek azon alap- eszméjét, a ref. gyülekezetek templomaiban az orgona arra való, hogy annak hangjai segítik megtölteni a szíveket nemcs, buzgó, vallásos érzelmekkel, hogy istentiszteletünkön mindenkor a szívnek teljességéből szóljon a száj. Nem tudom eléggé ajánlani orgona- tartó vagy építettő egyházainknak úgy Beke Antal urat, e lelkiismeretes, magas zenei műveltségű szakértőt, mint Kerékgyártó István urat, e szelid orgonaépítőt, a kinek megbízhatóságáról Dávidházi János esperes úr bővebb felvilágosításokkal is szolgál. Győry Lajos ref. lelkész. — *A nagykun-madarasi* ev. ref. egyház ujonnan választott főigazgatója Helmecey Béla ügyvéd, nejevel Ruttkay Paulina urnővel együtt, édes atyjának néhai Helmecey József n. k. madarasi lelkész emlékére nem régen 200 frtos alapítványt tett a lelkészi javadalom emelésére. Az új főigazgató buzgalma, kinek már is oly sokat köszönhet az egyház, a legszebb reményekre jogosítja a gyülekezet híveit. — *A h.-m.-vásárhelyi egyházban* felállított új orgonista-kántori állásra 35 pályázó jelentkezett, kik közül a versenypróbán 23 jobbnál jobb erő vett részt. Zenei készségével kimagaslott Veres Lajos szatmári orgonista-kántor, s kitűnt még Tóth Lajos szoboszlai orgonista-kántor is, míg gyönyörű hangjokkal többen elragadták a hallgatókat, miért is a presbitérium elhatározta, hogy az illetőknek kívánatra a szakértők bírálata alapján bizonyítvánnyal szolgál. Választáson a második szavazásra Darabos Lajos jászberényi és Cirják Gyula kunbegyesi orgonista-kántorok tüntek ki s utóbbi 32 szavazata ellenében 46 szavazattal az előbbeni választatott meg. Állását f. márc. 1-én kell elfoglalni. — *A balmas-újvárosi* lelkészválasztást márc. 6. Eröss Lajos p.-ladányi lelkész és Rásó Gyula kir. tanácsos egyházmegyei tanácsbírák fogják vezetni.

— **Apró hírek.** *A tiszántúli ev. ref. egyházkerület* képviselőjében Kiss Aron püspök és Zsigmond Sándor egyh. kerületi főjegyző s esperes f. hó 16 től 20-ig látogatták meg hivatalosan a debreceni ev. ref. főgymnáziumot. A látogatások az intézet minden osztályára és tanárára kiterjedtek s általán minden irányban kellő körültekintéssel eszközöltettek. Addig is, míg a Joó István középiskolai felügyelő halálával megüresedett állás felett intézkednék a kerület, ily módon kívánja a felügyeletet a többi kerületi középiskolák felett is gyakorolni. Minden ez állás ügykörébe tartozó egyéb teendőket a püspöki hivatal intéz el. — *Böhtlingk* Ottó a hírneves orientalista s a szanszkrit nyelv tanulóanyagjának Németországban egyik meghonosítója, Lipcsében f. hó 3. ünnepelte doktori fokozata elnyerésének (Giessenben) 60-dik évfordulóját. Az agg tudós jelenleg 83 éves. — *Egyetemes konventünk* ülését főt. és mélt. Kun Bertalan elnök ur Budapestre, a Lónyai-utcai főgymn. dísztermében március hó 24-re hívta össze.

— **A „Sárospataki Irodalmi Kör,”** a mely életre való társulat már eddig is több figyelemre méltó és felekezeti iskolánkban nagy elterjedésnek és kedveltségnek örvendő tankönyv kiadása által munkálkodott közre prot. egyházi és iskolai ügyeink jelentékeny előmozdításában, 25 éves pályafutása alatt: e hó 9-én, a múlt évben új alapokra fektetett működésének egy új ágát nyitotta meg: a *felolvasó-ünnepélyek* tartását, melyeknek, a közhasznú ismeretek terjesztését tekintetbe véve, a sárospataki szűk körben tagadhatat-

lanul igen fontos missiójuk van. E hó 9-én volt az első ilyen felolvasó ünnepély, melynek jelentékeny sikere hathatós buzdításul szolgálhat az Irodalmi Kör dícséretre méltó törekvéseinek tovább folytatására. Az ünnepélyt a főiskola *ifjúsági énekkara* nyitotta meg a „Rákóczy-kesergőjé“-vel, melynek elhangzása után a másodelnök, *Maklári P. Miklós* tartott tartalmas megnyitó beszédet. Utána *Szinyei Gerzson* akad. tanár a kör alapítója tartott előadást a pataki főiskola alapításáról és XVI. századbéli kegyurairól. A második felolvasást *Zsindely István dr.* tartotta a nők szerepéről a magyar jogi életben. A nagyközönség jelenlétében tartott felolvasó ünnepélyt az énekkar zárta be egy régi kuruedalnak sikerült előadásával. (i. zs. b.)

— **A debreceni ev. ref. felső leányiskola** nagyon szép sikerű jótékonycélú estét rendezett f. hó 12-én d. u. 5 órakor. A fiatal növendék-leányok *Heroldnak Zampa* ouvertürejét játszották, aztán magyar népdalokat énekelt egyik növendék a másik cimbalmon népdalátíratokat; majd *Laszky Albert* dalainak csinos eléneklése, *Brück* „Magyar táncok“ című darabjának zongorán előadása, a „*Mariselli cigányok*“ sikerült elszavalása s a *Rákóczy-indúlónak* 8 kézre való előadása következett, közben 7 növendék „A kigyó“ című gyermekszínművet mutatta be pompás szereptudással, jó előadásban. Az 50 kros és 20 kros belépti díjából befolyó jövedelem az intézet szerencsétlenül járt szolgájának felségelésére fordítatik, ki lábát törvén, hosszú, kínos és sokba kerülő betegségbe esett. Igazán szép, női szívre és gyöngédségre valló gondolat volt a segítségnek e módja. A kezdeményezés *Kalocsa Róza* igazgatónő érdeme, a betanítás sikere ugyanöt, *Karácsony Ottiliát, Varga Józsefet* és *Brück* zenedei tanárt dícséri. A rendezés nemesen egyszerű, a hangverseny jellege egészen magyaros volt, mert az egész műsorban csak egy idegen szám szerepelt.

— **A „Debreczeni joghallgatók önképző kör“** című főiskolai egyesület kegyeletes munkát végez, midőn f. hó 19-én a magyar tannyelv behozatalának és *Domokos Lajosnak*, Debrecen volt főbírájának, mint ez ügy fő előmozdítójának s a jogakadémia létesítése előharcosának évszázados emlékére a főiskola dísztermében ünnepélyt rendez, a következő műsorral: 1. „Hymnus.“ Előadja a főiskolai énekkar. 2. Nyitó beszéd. Tartja dr. *Kérészi Zoltán* jogakad. tanár 3. Alkalmi költemény. Irta *Kun Béla* 2. jh. Szavalja *Sipos Béla* 2. jh. 4. *Domokos Lajos* emlékezete. Irta és felolvassa *Balogh Béla* 4. jh. 5. Felolvasás. Tartja *Konrád Ernő* 4. jh. 6. Zárszó. Tartja *Korsós Zoltán* 3. jh. 7. „Szózat.“ Előadja a főisk. énekkar. Az ünnepély kezdete 5 órakor. Jövő számunkban megemlékezünk lefolyásáról is, de derék jogászainkkal szemben már most sietünk kifejezést adni elismerésünknek a kegyeletes figyelemért. A ily nemes munkában kell az ifjúságnak élvezetet találnia, az ilyen termi meg a tanári kar és az ifjúság közötti valódi összhangot.

— **Öntudatos kálvinizmus.** Lippe-Détmold papjai és presbiterei között nagy most a felháborodás az államminisztérium egy rendelete következtében, mely a „*Reformirte Kirchen-Zeitung*“ értesítése szerint a napokban jelent meg s a következőképpen hangzik: „Az 1892. június 4-én megjelent országfejedelmi rendelet értelmében, vona közással a katonák egyesületére, ezeknek a katonai egyesületeknek kifejezetten meg van engedve, hogy bajtársaikat az örök nyugalom helyére katonai pompával kísérik. Ez a határozat

érvényben van a német birodalom összes szövetséges államaiban. Az a határozat tehát, melyet egyik presbitérium hozott s amely ezen országfejedelmi rendelettel ellentétben áll, jogosnak teljességgel nem tekintendő. Ellenkezőleg, a katonai egyesületek lobogóinak az összes istenitiszteletekre való elvitele, melyek az összes gyülekezet épülésére rendelvek, nem egyházi érdekből történik. Az olyan istenitiszteleteknél, amelyek kizárólag a katonai egyesületek érdekében, különös alkalomból s első sorban e végre tartatnak, a presbitériumoknak fennhagyatik a jog az egyesület lobogóinak az istenházába való bevitelét engedélyezni.“ — Erre a miniszteri rendeletre s különösen a hivatolt 1892-ki június 4-ki fejedelmi kibocsátványra aztán a „*Ref. Kirchen-Zeitung*“ megjegyzéseket téve a következő elvi kijelentést teszi: „Bennünket a kérdés vallás-erkölcsi oldala érdekel. — **A reformált egyháznak minden kép és symbolum iránt való ellen-szenve ismeretes s amint nekünk látsszik, az irás alapján jogosult is** (l. Heidelbergi Katechismus 98. kérdés). Már tehát ha a vallásos képek és symbolumok szerintiünk a valódi áhítatosságra csak akadályozólag hatnak, mennyivel inkább azok a világi jelvények, amelyek még hozzá a valódi hadi lobogók semmiféle jelentőségével nem bírnak, hanem követőiket a legtöbb esetben ünnepélyekre, tánczra és játékokra vezetik.“ Lekünkben s lélkünkhez szólott a „*Reform. Kirchen-Zeitung!*“ Mi is így gondolkozunk rendíthetetlenül s most szinte jól esik nekünk rámutatni arra, hogy ime velünk külföldi hitsorsosaink is egy nézetben vannak. Ez is egy jele az öntudatos kálvinistaságnak.

— **Lapunk múlt évi folyamának** 16. száma kerestetik a n.-enyedi *Bethlen* főiskola részére, melynek tavalyi példánya csonka maradna különben. Hasznos dolgot cselekszik, akinek nem levén rá szüksége, átengedi azt a nevezett iskola könyvtárának. Együttal jelentjük, hogy legnagyobb sajnálatunkra tavalyi példányokkal nem szolgálhatunk.

TARTALOM-JEGYZÉK: A magyar református lelkész sociális helyzete. *Eröss Lajos.* — A lelkészi jövedelem kiegészítése. *Ujfalussy Béla.* — A katolikus autonómia. — a. — r. — Nemes szándék, bizonytalan siker. *M. Nagy István.* — **Közéletünk:** Illetékegyenértéki adóbevallás. *Gergely Károly.* — Az egyházi adózás reformja. *Dr. Bartha Béla.* — Az egyetemi ifjúság és az ultramontanizmus. — **Külföld:** Egyházszervezkedési mozgalmak Chicagóban. *Harsányi Sándor.* — Adatok. *Ajtai Lajos.* — **Külföldiek.** — Pályázatok. — Hirdetések.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társak: **Eröss Lajos** és **Bartha Béla dr.**

Pályázati hirdetés

A sárköz-ujlaki ev. ref. egyház lelkészi állomására. Évi javadalom földben, terményben 400 frt, tehát ez állomás negyedik osztályú.

Az állomás folyó év április havában elfoglalható.

A felszerelt pályázati kérvények folyó évi március 25-ik napjáig bezárólag *Bencsik István* n.-bányai ev. ref. esperes urhoz N.-Paládra küldendők.

Debreczen, 1898, február 12.

Kiss Áron.
püspök.

Pályázat tanári állásra.

A h.-nánási ev. ref. hat osztályu gymnasiumnál halálozás folytán megüresedett **latin-történelmi** tanszékre pályázat hirdettetik.

Pályázhatnak a kijelölt szaksoportra képesített, protestáns vallásu, okleveles tanárok és tanárjelöltek.

A rendes tanár evi javadalma lakáspénzzel együtt 1400, helyettes tanáré 900 frt. A rendes tanár egy évi sikeres működés esetén állandósíttatik.

A keresztlevéllel, oklevéllel, szolgálati bizonyítvánnyal vagy minősítvényi táblázattal, hadkötelezettségre vonatkozó okirattal és orvosi bizonyítvánnyal ellátott folyamodványok az ev. ref. egyháztanács elnökségéhez f. évi március hó 3-ig küldendők be.

A megválasztott köteles állását azonnal elfoglalni.

Intézetünk rendes tanárai az orsz. tanári nyugdíj-intézet tagjai.

H.-Nánás, 1898. febr. 13.

Kállay Imre,
főgondnok.

Benkő Lajos,
lelkész-elnök.

Orgona és harmonium

építészeti műterem

Debreczen, Széchenyi-utca 1805.

Van szerencsém a m. t. egyházi előljáróságoknak, kántor-organista uraknak, az adományozó és muzsikális közönség becses figyelmébe ajánlani

Orgona, harmonium építészeti műtermemet

a hol mindennemű templomi vagy hangverseny orgonákat és harmoniumokat a **legjutányosabb árban, a legújabb rendszer szerint készítetek.**

Továbbá **régi orgonák kitisztítása-, javítása- és hangolására** is vállalkozom.

Orgonáknak évi gondozása csekély díjazás mellett vállaltatik.

A nagyérdemű közönség szives pártfogását kérve, becses figyelmébe ajánlva magamat

Kerékgyártó István,

műorgona-építő.

1898

Vetés ideje: Augusztus és szeptember.

Ültetés távolsága: 15—20 cm.
Talaj minőségétől trágázott.

Mauthner-féle magvak.

Aussatzzeit: August und September.

Pflanzweite: 15—20 Cm.
Bodenbeschaffenheit: Gut gedüngt.

A Mauthner-féle

hirneves

konyhakerti- és virágmagvak

zárt és **hatóságilag védett** csomagokban, a **törvényesen** bejegyzett

medve-védjeggyel

valamennyi nagyobb

fűszer- és vaskereskedésekben kaphatók.

 A Budapesten, Andrási-ut 23. szám alatt létező **Mauthner Ödön** cég csakis olyan csomagoknál vállal teljes jótállást egészen friss és valódi magvakért, a mely csomagok ragasztva, a medve-ábrával és a Mauthner névvel jelezve, úgy a mint a mellékelt rajz is mutatja.

Michelstädter S. E. és H.

CZIPŐ GYÁRI RAKTÁRA

DEBRECZEN, főpiacz, a „Hungáriá“-val szemben.

Van szerencsénk szives tudomására hozni, hogy a helybeli piacon levő czipő gyári raktárunkat a mai naptól kezdve

Fényes Mór urnak

adtuk át és a midőn eddigi szives pártfogásáért hálás köszönetünket fejezzük ki, kérjük uj üzletvezetőnket hasonló támogatásban részesíteni.

Tisztelettel

Michelstädter S. E. és H.

Hivatkozással fenti körlevélre örömmre szolgál, hogy eme mind az 5 világ-részben képviselt és számos kiállitáson kitüntetett elsőrangú

férfi, női és gyermek czipő gyári raktár

képviselőt elnyerhettem, igyekezni fogok gyors és pontos kiszolgálat által nagyra-becsült vevőimet igényeikhez minden tekintetben alkalmazkodva kiszolgálni és ezáltal nagyra-becsült bizalmát kiérdemelni.

Megjegyzem, hogy gyártmányaink kizárólag a legjobb anyagból készülnek és hogy minden darabon a **gyári szabott ár a czipő talpán van feltüntetve**, miáltal természetesen minden túlkövetelés ki van zárva.

Egyszersmind ajánlom gyártmányaink különlegességeit: cs. és kir. szabad. **egyetemes lábbelik**; tornázók, turisták és kerékpározóknak, különösen pedig a t. cz. katonaságnak nélkülözhetetlen.

Kérve szives pártfogását, vagyok

teljes tisztelettel

Fényes Mór.

